M. G. H.

HISTORISK och OECONOMISK

Beskrifning

Öfwer

Sjö-Staden

EKENÆS,

Med Wederbörandes tilstånd /

Under

Oeconomie PROFESSORENS och LEDAMOTENS af Kongl. Swenska Wettenskaps Academien och Upsala Wettenskaps Societeten

Hr. PEHR KALMS

Inseende,

För Lager-Krantzen

Utgifwen och til allmän granskning öfwerlämnad / i Åbo Academiens öfra Läro-Sal för middagen den 4. Augusti 1760.

Af

CARL BERGMAN.

Nylänninge.

Ekenäs. J. F. Grönroos' konkursmassas tryckeri, 1883.

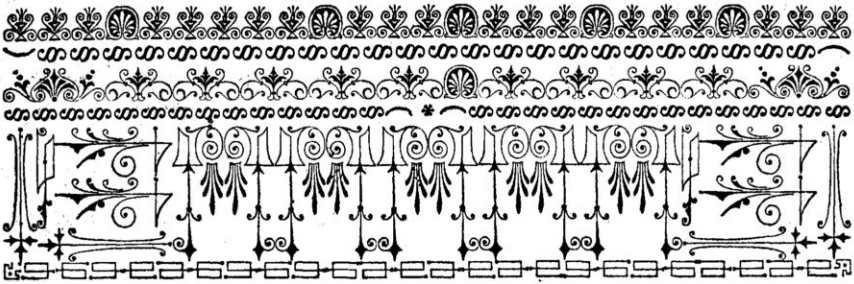

J. G. N.

Företal.

Ut widlyftigt orda om orsaken, som förmått mig at utgifwa detta ringa arbete, då jag är sinnad at aflägga mit andra Academiska Snilleprof kan så mycket billigare ansees för onödigt, som icke allenast uti Academiska, utan ock andra wittre mäns arbeten, tydeligen blifwit talt, om den förmon och nytta, som et land och rike tilflyter af des underliggande Landskapers, Soknars och Städers noga kännedom. Wår upplysta tid, då de fläftas tänkesätt, i synnerhet i Oeconomie och de delar, hwaruppå den sig grundar, blifwit ändrade, är så öfwertygad om denna sak, at wår Höga och Nådiga Öfwerhet, tillika med de yppersta och om wårt Fädernes lands wälfärds befrämjande på det högsta sorgfällige Män spara ingen omkostnad och möda til detta ändamåls erhållande. Deßa stora och priswärda efterdömen, på mångfalt sätt skjedda upmuntringar, en ädel drift och begärelse, at på något sätt kunna tjena Fäderneslandet, samt en naturlig kjärlek til Fosterbygden, hafwa derföre jemwäl, i wår tid, förmått många af den Academiska ungdomen, at beskrifwa de Städer och Soknar, ifrån hwilcka de leda sin härkomst. Detta har äfwen warit driffiäderen til närwarande arbetes utgifwande. Min födslo-Orts Ekenäs Stads belägenhet, äldre och nyare öden, hushållning och andra någon uppmärcksamhet wärda omständigheter, har jag härutinnan, så mycket som någonsin af Stadsens Privilegier, Handlingar, Kyrcko Böcker, andras benägna munteliga och skrifteliga underrättelser, samt egen erfa-

renhet,

renhet, för mig möjeligit warit at bekomma någon tilförlitelig underrättelse om, fökt wälment, änskjönt med matta färgor, afskildra. Gynna W. L. (läsare.) detta ringa och omogna arbete, samt ursäkta des uphofsman, i fall han, i brist af så tilräckeliga och trowärdiga underrättelser, som han sig önskat äga, men ingalunda af upsåt eller wårdslöshet, uti några mål, antingen felat, eller icke altid lämnat så omständelig kunskap och berättelse om förekommande saker, som du gärna åstundat erhålla.

§ 1.

Sjö-Staden Ekenäs (som nu förtiden är den 78. i ordningen ibland Swea rikes Städer,) är belägen i Nylands Lands-Höfdingedöme, Raseborgs wästra Härad och Pojo Sokn, ongefär under 60, gr. 10. m. Pol. högd och $5^3/_4$ grad eller 23. tids min. long. öster om Upsala Observatorium, efter 1747 års Special Charta öfwer Swerige, (som Mathematum Docens och Astrono. Observatoren Herr Mag. Joh. Justander mig gunstigt förståndigat.) på en torr och liuflig samt litet afhällig och aflång udde wid saltsjön, warandes des afstånd ifrån Åbo 14. mil, ifrån Helsingfors 11. mil och ifrån stora landswägen, som löper emellan Åbo och Helsingfors $1^3/_4$ mil. Hwad sjelfwa stället i allmänhet angår, på hwilket Staden är anlagd, så lär af det, som framdeles skal anföras, nog kunna aftagas, at belägenheten ingalunda warit den sämsta för en Stad, i synnerhet så länge de många Järnbruk och Masugnar, som nu i form af en half cirkel på 2, $2^1/_2$ och 3 mils distance omgifwa Staden, ej woro anlagde; ty det synes ej allenast troligt, utan kan ock af Brukens Privilegier bewisas (a) at åtminstone de fläste af deßa blifwit senare inrättade, än Staden anlagd. Och at jag nu straxt i början måtte något nämna om denna Stads första anläggning, så måste jag tilstå, at man hwarcken af nu befinteliga Stadsens Privilegier och Handlingar, ej heller annorstädes ifrån kunnat förskaffa sig någon säker underrättelse om antingen tiden när detta skjedt, eller af hwem och på hwilckens ägor den egenteligen blifwit anlagd. Det gifwes wäl lösa berättelser, at på den tomten, hwarest än finnes lämningar efter källare och hwilken uti 1696. års Charta öfwer Staden kallas Herregårds tomten, skolat bodt en Herre, och at den samme haft berustade Säteris Rusthållet Ladugården kallat under sig, men sedan Staden wardt anlagd, och följachteligen der ej mera

(a) Se Michael Grubs Disp. Historicam delincationem officinarum Ferrariarum in magno Principatu Finlandia sistens, i Åbo 1748. under Högw. Herr Biskopen Menuanders Præsid. utgifwen, Cap. 3. §. 5 seq. q.

mera beqwämligen kunde hållas Ladugård, har den samme blifwit flyttad til det ställe, hwarest den ännu finnes, neml. et litet stycke utom Tullporten. En del säga ock, at innan Ekenäs undfick Stads Privilegier, skolat der bodt fiskare, som i lång tid medelst fiskeri uppehållit sig, och at Staden först af Grefweliga Lejonhufwudska Familien är anlagd; hwilcken Grefwe haft sin egen amtman som warit både Domare och Executor, så länge Staden war under Raseborgs Grefskap, hwarunder äfwen Östra och Wästra Raseborgs Härader då legat och gjordt Dagswärcken jemte andra Kronans utskylder, såsom ock sjelf åtminstone esomostast bodt i Staden, samt der emellan på Raseborg. Men Högwälborne Herr Cancellie Rådet och Riddaren A. A. von Stiernman har uti höggunstig skrifwelse til mig af den 22. April innewarande år yttrat sig om denna mening i följande ord: Aldrig är Ekenäs Stad anlagd och funderad af den Grefl. Lejonhufwudska Ätten: det intyga nogsamt Stadens äldre Privilegier, utgifna af fordna Swea Konungar! men at denna Ätt, sedan de fingo Raseborg til Grefweskap, (b) kunnat förökt och förbättrat denna Stadens wilckor, det är ganska troligit. Andra påstå igen, at Ekenäs af begynnelsen warit allenast en bytes hamn för Lybeckare och Rewels boar, samt deruppå blifwit en plats för deßas Handels expediter. Men jag lemnar deßa berättelser nti sit wärde och förfogar mig at i korthet anföra Stadsens undfångna Privilegier och Resolutioner.

Glorwördig i åminnelse Konung Gustaf I. har, så wida bekant är, gifwit Ekenäs de första Stads Privilegier uti sit öpna Bref, daterat Stockholms Slott d. 15. Decembris Anno Domini 1546. Af följande innehåld: Wij

---

(b) Raseborg hafwer länge och fordom warit et ansenligit och starckt Sweriges Kronos Slott, hwilket i 15:de Seculo haft sina egna Höfwidsmän. Högwälborne Herr Cancellie Rådet Ol. von Dalin, säger uti sin höggunstiga skrifwelse til mig af den 14. Maij 1760. at Ekenäs har altid hört under gamla Raseborgs förläning och Grefskap. Med denna förläning hänger igen på följande sätt tilsamman. Riks-Marsten Carl Knutson blef 1441. härmed förärad. Derpå lär den blifwit lämnad åt Riksföreståndaren Eric Axelson Tott 1457. men kom åter under Konung Carl Knutson i deß olycka 1465. Derefter fick Riks-Rådet Sten Ericsson Lejonhufwud den samma den 5. October 1568. af Konung Johan den III. til Grefskap. (Se A. O. Rhytzelii Sviogoth: Munita p. 151. och följande) I Assessor Ægid Girses Chrönika om Konung Johan den III. p. 8. står: I Krönings Högtiden (som firades den 10. Julii 1569.) begåfwade Konung Johan den III. Fru Ebba (Liljehök) Herr Sten Ericssons (Lejonhufwud) efterlåtne Husfru, med Grefwinne titel til Raseborg, efter Hennes Herre, genom hastigt frånfall, det wälförtjente Ärenamn icke nå kunde. Se äfwen Tunelds Inledning til Geograph. öfwer Sverige p. 398. Sedermera har Raseborg warit den Lejonhufwudska Familiens Grefskap tils Reduction under Carl XI. skiedde; då det blef anslagit til Öfwerste Boställe för Nylands och Tawastehus Läns Dragoner. Efter det gamla Kongl. och sedan Grefweliga Slott, är icke nu mera öfrigit, än allenast några grushögar och skröpliga minnes märken. Uti förenämde höggunstiga bref yttrar äfwen Högwälborne Herr Cancellie Rådet von Dalin sig således: förmodeligen är Ladugården under Grefskapstiden anlagd.

Wij Gustaff medt GUDz nåde Swerigis Götis och Wendis ꝛc. Konung „Göre witterligit: At Wij aff Wår synnerlig gunst och nåde, haffwe yndt „och giffwidt, som Wij ock nu medt thetta Wårdt öpne Bref, ynne och giffwe „wåre trogne Yndersåther, som byggie och boo ydi Eckenäss (oß och Swe„rigis Crono til en läglig och behagelig tid) Stadts Friheter och privilegier, „att the lijke som andre wåre Borgare och Köpstadts-Män flere stedtz, her i „Riket, måge och skole bruke theris hanttering, handell och wandell, her inri„kis til Stockholm och andre wåre Köpstäder, medt hwadt som helst warur „her aff Rikit at före förbudit är eller framdelis förbjudes kan, och bruke seg„latz, och driffwe theras Köpenskap utrikis, medt the Warur, som löse och „medtgiffne äre, eller bliffwe kunne, och elljest ydi alle motto hålle sich effter „som wårtt Kongl. Mandat, som Wij haffwe ytgå latid, om sådane Köp„mans handell, klarligen förmälder och uttrycker, Så at the ingelunde (som „sagt är) skole yttrikis skippe, eller före til köps någon deel, som förbudit „är, eller ware kan, som är alle ätende och feete warur, Spannemåll, Humble „och annedt eehwadt thy helst ware kunde ꝛc. Hwarföre bjude Wij wåre „Fougther och Befallningsmän: Täsligeste alle andre, som för wåre skuld wele „och skole göre och lathe, at the förbe:de wåre Yndersåther och Borgare yhdi „Ekenäs her emot intedt hinder, platz eller förfong göre skole, så länge wi „them sådant Gunsteligen effterlatendes warde. Och haffwe sammelunde ta„get och anamedt förb. wåre Yndersåther ydi Ekenäss, som wi ock nu medt „thy wårt öpne Breff tage och aname them och alt thy them tilhörer, som är, „Hustru, Barn, Legofolck, Gods och Ägodelar, rörligit och orörligijt ydi „wårt Kongl. hägn, frijd, förswar och beskyddan, för alt öffwerwåld, oskäl „och oförrettan. Ther sich hwar ock en effterrette haffwer. Och thes til yt„termere wiße, lathe wi wetterligen hängis wårtt Kongl:e secret. för then Breff „som giffwit och skriffwit är på wårtt Kongelige Slott etc.

Härwid har jag ej bordt förbigå at tilkänna gifwa Cancellie Rådets och Riddarens Högwälborne Herr Anders Anton von Stiernmans mening om denna Stads första anläggning, den Han, uti höggunstig skrifwelse til mig af den 6. Novemb. 1759. täckts anföra. Bemälte Herre säger sig oförgripeligen tro, at så wida Ekenäs inbyggare uti dessa första Stads Privilegier af Konung Gustaf I. dem gifna intet kallas Borgare, utan wåre trogne Undersåtare som bygga och bo uti Ekenäs, at Staden af Högstbemälte Konung något förut är blifwen anlagd. Uppå dessa anförda Privilegier har Staden sedermera flere resor fådt stadfästelse, såsom af Konung Johan III. år 1569. den 30 Junii Sigismund år 1594. den 22. Martii; Konung Gustav Adolph år 1614. den 7. Maii. Samma år och dag fick Staden jemwäl byn Björknäs af twå gårdar, then ena öde och then andra besuten til utrymme och mulbete mot wederbörlig afgift till Kronan. Konung Gustav Adolph förböd ock strän-

geligen

geligen år 1616. den 4. Martii Stockholmiska Kiöpmans drängar och andra at fiska Ekenäs för när; sammaledes förböds så wäl de, som Kiöpmän ifrån Reval och Åbo, at under någon prætext drifwa Landskiöp häromkring; äfwen tilstaddes för det oändeliga Landskiöp, som både lösa Kjöpmän och allahanda ståndspersoner drifwa i Finland, at alt det Kjöpmanna gods, som någon Ekenäs Borgare kan beslå at Landskjöp drifwes med, antingen det är fremmande gods, eller inlänska Kjöpmanna Warur, då skal tridingen höra honom til och andra 2:ne delarnaStaden. Til slut förmanas härutinnan Borgmästare och Råd, at förordna i Staden allahanda nödtorftiga embetsmän, såsom Skräddare, Skomakare, Skinnare, Klen och Grofsmeder, Snickare, Swarfware, Guldsmeder, Bakare, Kjöttmånglare, Slachtare, Månglare, ɔc.

År 1627. den 14. Februarii fick Staden Privilegium på Marcknad. (c) Uti Regeringens Resolution af år 1636. den 19. Julii förböds igen Landskjöp, som i synnnerhet af Jacob Wälle, hwilken hwar Kjöpman i Åbo och ägare till Antskog bruk, föröfwades. LandsHöfdingen befaltes at undersöka hwarföre Fougderne förökt utlagorne på Bircknäs by; samt hwarföre Anders Nilsson afhändt them theras marcknads bref och fiskeri.

År 1640. den 25. Febr. fick Staden förmedling på deras Contributioner på Tu års tid, neml. 1640. och 1641. til Tjugu daler Silfwer mt, så at Staden under den tiden skulle betala allenast Trettijo daler samma mynt.

År 1642. den 25. Febr. Förböd igen Drottning Christina det Landskiöp, som wid Swarteå Bruk, Antskog och Karis Landsbro brukat blifwit. Då blef och Staden än widare nådigst förundt den nyligen nämda förmedlingen på åren 1642. och 1643. Äfwen blef Staden wid detta tilfälle nådigst förundt tredje delen af Accisen som der faller 1:0 af all slacht til husbehof och salu; 2:0 af alt det som brygges til Krögerier och husbehof; 3:0 af bakugns penningarne och bakares wekopenning. Med dessa penningar skulle Stadens Byggningar inrättas och nödiga tarfwor stoppas. Så at, när ej allenast detta, utan ock Stadens andra intrader af tomt ören, rättigheter af af stånd eller ställen som fremmande uti deras Marcknader gifwa, jemwäl inkomsten af Stadsens wåg, åkrar, teppor och mulbete, med mera, tagas i acht, förmentes det Borgmästare och Råd med flera Stadsens betjente, skulle deraf hafwa et richtigt uppehälle. Denna tid finner man äfwen Stadsens Inwånare hafwa underdånigst anhållit at få med 3. eller 2. Skutor segla Utomlands på Tyska platzer, såsom Narfwen, Riga och Refwel, och at de, uti Drott-

(c) Högwälborne Herr Cancellie Rådet och Ridd. von Stiernman har höggunstigt lämnat mig härom följande underrättelse: Uti 1627 års registratur pag. 58. är infört följande rubric: Bref för Ekenäs stad, At Karislöija och Storalöija Marcknader, skola transporteras på Ekenäs.

Drottning Christinæ Resolution, af Riksens Förmyndare gifwen den 2. Dec. 1643. wises till den Ordning, hwilken med Riks-Råds Råde blifwit författad; Och torde här förstås Drottning Christinæ Förordning om Städernas seglation dat. Stockholm den 20. Now. 1636.

Uti Drottning Christinæ Förordning af den 31. October. 1650. tillåtes hwarje Stad i Riket, och fölgachteligen äfwen Ekenäs, att hafwa sina wißa utridare, som skulle efterslå alt olaga Landsköp. (d) Detta tillåtes äfwen uti Resolution på Städernas allmänna beswär af den 13. Julii 1719. §. 1. Herr Arwid Ericsson (Stålarm) til Lindö och Pryts, Krigs Öfwerste och Ståthållare i Stor-Furstendömmet Finland, gaf ut et Bref, daterat Ekenäs den 10. Now. Anno 1598. mot Landskiöp emot Ekenäs Stads Priwilegier. Äfwen gaf Gref Gustav Adolph (Lejonhufwud) ut Fullmacht dat. Raseborg den 5. April 1646. til Tullens erläggande, samt Godsets confiscerande för them, som seglade Stapelstaden förbi. Högwälbemälte Grefwe gaf äfwen år 1651. den 1. Juli Staden Ekenäs, den Han kallar wår Stad, Fullmagt och befallning, at confiscera all den del hwarmed Landskiöp drifwes emot Stadens Privilegier. (e)

Uti Drottning Hedwig Eleonoræ Resolution på Ekenäs Stads andragne beswär, daterat Stockholm den 1. Sept. 1664. confirmeras 1:0 Stadsens Privilegier, 2:0 tillåtes intet, för särdeles skiäl och considerationer, then handel som 1614. i Kiöphandels Ordinantiens andra punct skall wara efterlåten, dock förmenes icke resa till Refwel. 3:0 Efter Staden till trediedelen, jemte begge Prästegårdarna war afbrunnen, och således en stor del Borgerskap flyt derifrån: ty bewiljades att Staden på tre års tid niuter frihet på alla byggnings Materialer. 4:0 Berättes at Lojo Marknad, som fyra mil ifrån Staden hålles, hafwer tillförene hört Honom enskylt till, och warit i Staden hållen men förmedelst en Stadsens Förmans practiker är ifrån Staden Abalienerat och til Åbo förundt, hwarföre Åbo Stad öfwer samma Marcknad borde framte Kongl:it Bref, eljest må Marcknaden till Staden Ekenäs igen förläggas. 5:0 Tillåtes Fiskerier. 6:0 Förmäles at Lands-Höfdingen förwägrat siette delen af Accisen, som till Statens aflöning warit förundt; Men Hans Kongl. Maij:t beslutit, at Staden skulle niuta Accisen och deremot hålla Stadsens Staket wid magt.

Af Drottning Hedwig Eleonoræ Resolution af år 1672. den 12. Decemb. öfwer Ekenäs Stads beswärs puncter anmärckes allenast, at Marcknaden wid midfastan skall intet hållas i Lojo, utan i Ekenäs och at Brukshandelen och annat Landskiöp strängeligen förböds. År 1676

(d) Strandridaren har denna tiden blifwit lönad med 25. Daler Kopp:mt om året. Se Ekenäs Stads Dombok af år 1662.

(e) Af Stadsens Domböcker, insände till Kongl. HofRätten i Åbo, ses at jemwäl fleras waror i grund af deßa Förordningar, blifwit af Tullbetjeningen härstädes confiscerade.

År 1676. den 15. April confirmerade Konung Carl XI:te Ekenäs Stads wälfängne Privilegier, friheter och Resolutioner, at obehindrat njuta och behålla efter theras rätta innehåll och förstånd, så wida the icke löpa emot Handels Ordinantien af år 1617 eller andra fundamentale Riksens Lag och stadgar. Af Konung Carl XI:tes Resolution på andragne beswär dat. Stockholm d. 11. Now. 1680. Anmärckes, at här igen förbjudes det Bruken i ingen måtto, måtte prejudicera Staden med förbuden handel. Man ser ock här, at Staden gjordt ansökning at få bygga wåg hwarpå brukens järn skulle wägas emot wägpenningars erläggande; och at få wid Baresund bygga en wåg för det ifrån Ingo utgår, samt at de borde saken i Kongl. Cammar Collegio angifwa, och der, på Kongl. Maij:ts nådiga behag afhämta behörig Resol. som med det de underdånigast begära, är och kan nyttigt och giörligast wara. Staden gjorde och nu ansökning om tillstånd at få segla utomlands men förgäfwes. Likaledes blef Staden tilldömd den delen af Accis och Bakugns penningar, som dem ifrån år 1678. war förhållen.

År 1686. d. 9. Now. bekom Staden igen Konung Carl XI:tes Resol. på andragne beswär; Sammaledes år 1693 d. 18. Novemb. och 1697. d. 23. Decemb.

Konung Friedrich har genom Resolution af d. 14. Decemb. 1723. widare stadfäst denne Stads Stadsrätt samt då äfwen förundt den samma åtta frihets år, til des upprättelse igen, efter öfwerstånden fientlighet; under hwilken tid Staden för alla contributioner, bakugns, boskaps och Mantalspenningar samt båtsmans håll och husbehofs Accisens erläggande förskontes. Men Port Tullen med Salu Tobaks och Tapprians Accisen upboros fuller af wederbörande betjente; Men sedan fördeltes penningarna efter handen, under Lands-Höfdingens inseende, dem emellan, som i anseende till den ledna skadan mäst behöfde understöd til byggnaders fortsättjande. Man ser ock af denna Förordning, at Staden gjordt ansökning om seglation på Rewel men afslogs och förböds wid förlust af Stadsrätt. Äfwenledes förböds Allmogen deromkring at fara någorstädes innom Riket med waror, med mindre de bewis ifrån nästa Stads Magistrat anskaffa, at samma waror äro deras egen afwel.

1724. d. 23. Jan. fick Staden igen Konung Friedrichs Resolution på andragna beswär, hwaraf ses at Borgerskapet åter giort ansökning om seglation til Rewel, men kunde ej tillåtas för flere orsaker, i synnerhet, så wida Ekenäs ansågs för en Upstad. Sammaledes 1728. d. 11. Jan. då det äfwen blef förklaradt, at förnämda frihets år borde taga sin början med år 1724. och upphöra wid slutet af år 1731. Nu förböds ock, af samma grund som 1724. seglation til Rewel. Den tid, som af Resolutions 5. §. sees, har ock Staden sökt få bewista Mats-Mäßo Marcknaden wid Pickala bro i

Siundo

Siundo Sokn, men blifwit remitteradt til Kongl. Commerce Collegii afgörande; och af Resolution öfwer Ekenäs Stads andragna beswär wid 1731. års Riksdag, gifwen Stockholm 1734. d. 25. Octob. §. 3. ses, at redan 1725. derom blifwit ansökning gjordt, men af Kongl. Commission i Finland, uti Resol. af d. 5. Sept. 1725. blifwit afslagit, och Helsingfors och Borgo tilägnad; som ock nu 1734. derom ansöktes, men afslogs af samma grund, som Commission det gjorde. Af Kongl. Maij:ts Nådiga Resol. uppå Allmogens af Raseborgs östra och wästra Härader i Nyland wid 1731. års Riksdag andragne beswär, gifwen Stockholm i Rådkammaren d. 27. Octob. 1732. §. 39. ses, at ock Allmogen anhållit det Ekenäs Stads Borgare, måtte äfwen som Helsingfors Stad fritt få handla wid denna wid Pickala bro hållna marknad; Men afslogs ock nu af samma grund, som Commission det gjorde 1725. neml. så wida de åt Helsingfors Stad förundte och wid Commissionen uppwiste fordna Privilegier af år 1584. samt 1594. förklaradt bemälte Helsingfors och Borgo Städer, til denna Marcknad wara berättigade.

1732. d. 11. Jan. fick Staden igen Resolution på andragne beswär: widare af år 1734. d. 25. Octob. hwaruti Staden först anförer åtskilligt, såsom tjenande til hämmande af Landskiöp, och Lands-Höfdingen i Orten sedan pålägges, at hålla alwarsam hand öfwer, at de många utkomna klara och tydeliga Förordninger emot Landskiöp, noga efterlefwas, at Borgerskapet ej må skie något förfång. Staden blef ock nu bewiljad en Marcknad, som tager sin början den 25. Febr. eller Matsmäßodagen, och påstår i 8. dagar, i stället för Midfasto Marcknaden, som enligt Kongl. Resol. af år 1672. ifrån Lojo bort til Ekenäs flyttas; men nu blifwer oförändradt. Äfwen förundtes denna Stad nu i nåder sitt eget Post-Contoir, hwarwid Post-Mästaren skulle niuta all wid Ekenäs Stad fallande porto til lön, hwilken porto upbäres efter Helsingfors Post-Taxa; dock bör Post-Mästaren af denna sin lön årligen underhålla en Karl och häst til Postens förande fram och tillbakas emellan Staden och nästa Postgård på stora Ordinarie Postwägen.

Yttermera har Staden erhållit Resol. på andragne beswär af år 1738. den. 14. Decemb. At denna Stad så wäl som andra Städer efter sidsta Ryska wälde, åtniöt wissa frihets år, men dock under samma tid på wist sätt giorde Kronan det eskade förskottet, kan inhämtas af et Rådstugu Rättens Protocoll, hållit i Ekenäs Stad den 20. Maij 1745.

1750 den 4. Junii fick staden tillstånd at 3 $^3/_4$ mil härifrån uti Karis Sokn och Byn Kyrckstad inrätta en köping och der städes hålla öppna bodar med Specerier, kläden, salt och Saltströmming, samt andre för Landt boerne tjenlige och nödige waror, och deremot åter upkiöpa, hwad Allmogen kan hafwa at föryttra. Af Resol. på andragne beswär den 11. Now. 1680.

1680. §. 10. ses, at Lands-Höfdingen då redan blifwit befalt at undersöka huru wida det wille skicka sig at hålla öpna bodar wid före nämde Kyrkstads By.

Äfwen så undfick Staden 1751. den 16. Julii Res. på underdånigst giord anhållan, at få ujuta wägare penningar af Bruks Patronerne för det Järn de utskippa, såsom nödige till Stadsens aflöning, m. m. hwaruti deras begäran afslogs, alldenstund denna Stad ej kan ansees för någon Bergs- Stad.

1752. den 29. Junii blefwo Älänningarna förbudna at taga wedlaster på östra sidan om Hangeudd, denna Stad til förfång och mehn. Widare 1752. den 23. Octobris, då Staden i synnerhet anförde beswär öfwer olaga handel, som Bruks- ägarne och Krono- betjente skola föröfwa.

At denna Stad fått flera Kongl. Resolutioner, än nu finnes ibland des Handlingar, och hwilckas innehåll härtils korteligen blifwit anförd, är otwifwelachtigt; i synnerhet nämner Högwälborne Herr Cancellie Rådet Ol. v. Dalin i sin förnämda til mig aflämnade höggunstiga skrifwelse följande, som härstädes ej äro til fångs, neml. Regeringens bref af den 26. Martii 1633. til då wårande Gouverneuren öfwer hela Finland, sedermera Grefwe och Riks Amiral Herr Gabriel Bengtsson Oxenstierna angående Ekenäs, och Resolutionerne af den 29. Martii 1647. den 8. Nov. 1650. och den 11 Nov. 1682.

Ytterst wil man ock här nämna, at åtminstone en stor del af den Fri-Herrliga Banerska Ätten skrifwit sig til Ekenäs, och at äfwen Herr Riks-Rådet Gustav Baner 1597. den 3. Maij härifrån skrifwit et bref til sin Broder Herr Riks- Rådet Sten Baner. Se Herr Cancellie Rådet och Ridd. Stiernmans Swea och Götha Höfdinga- Minne, s. 26. 46. 274. 309. 330. och Bilagorna til Jon. Werwings Historier om Kon. Sigismund och Carl IX s. 192. 210. Men man har ej kunnat få någon tilförlitelig underrättelse om någon af nämda Familie warit någonsin rådande öfwer Staden eller ej.

§. 2.

Hwad Stadsens Namn angår, så lär ingen kunna twifla, at icke Staden af deß Inewånare, som så wäl här, som annorstädes i Nyländska skiärgården ifrån XII:te hundrade talet warit Swenskar (f) blifwit nämt Ekenäs, af de här på udden då förtiden warande Ekar. Ty at på denna ort tilförene warit tilgång på Ekar, kan man finna deraf, emedan på Gullöö Säteries Rusthåls marck, i synnerhet på ängen, som är en liten fierndels mil

(f) Befe Herr Mag. Henr. Forsii Disp. De Helsingforsia, Part. Pr. §. I.

mil belägen ifrån Staden, än wäxa Ekar til tämmeligt antal, ehuru största delen af dem nu mera äro af ålder förskämde. På Ramsholmen, som hörer under den nära wid Staden belägna Ladugården, hafwer ock tilförene wäxt nog Ekar, ehuru de nu äro dels nederhugne, dels af hög ålder förrutnade. Ja, gammalt folck hafwa berättat, at Ekestubbar jemwäl funnits på Kyrckiogården i Staden. Af denna orsak tyckes jemwäl Staden hafwa bekommit en Ek, til sit wapen, som ses så wäl af des äldre som nyare Sigill, och af hwilcka det nyare i synnerhet föreställer Stadsens näringssätt; Och derföre har äfwen Herr Hof= Auditeuren Eric Tuneld (i sin Inledning til Geographien öfwer Swer. R.) kallat Ekenäs på Latin: Qvercuum Peninsula, samt Sigfridus Aro. Forsius, som härstädes war Kyrckio= Herde mot början af förra seculo, ifrån Grekiskan kallat Staden Dryopolis, och sig sjelf Pastorem Dryopolitanum (g). Högwälborne Cancellie Rådet och Riddaren Herr And. Ant. von Stiernman, har utur Stats Secreterarens och Cancellie Rådets Herr Olof Hermelins Hecatompolis Sweonum, hwars orginal finnes uti Hans widlyftiga och utwalda Bibliotek, utskrifwit och mig höggunstigt meddelat följande werser öfwer Ekenäs Stad, hwilcka i lika måtto bekräfta det som anfört är:

Has postqvam Svionum terras tenuere coloni,
Æqvoreo potior jam fatis apta sinu.
Qvod multo viguit vicinum robore litus,
Nominis hæc prisci fertur origo mei.
Ast procul Æsthyonum pelagus me dividit arvis,
Atqve meos portus verberat unda sali.
Eloqvio sum Sveda: loco fed Fennica dicor.
Exulat & patrio lingva vetusta solo.

Eljest finnes, såsom redan tillförene nämt är, öfwer Staden en Charta, författad af S. Broterus 1696. som dock är mycket illa medfaren. Nu för tiden är Staden bebygd såsom följer; neml. här finnes 119. bygda gårdar, hwarpå alla husen äro af träd, och en del af dem rödfärgada, samt af dessa endast twenne Byggningar twå wåningar höga. Midt i förra seculo finner man Staden warit indelt i 4. qwarter (h); men som man ingen widare underrätelse äger, huru med denna delning warit beskaffat, ty har den förmedels Magistratens forgfällighet nyligen igen blifwit fördelt i 4 qwarter, nemligen Östra, Wästra Södra och Norra samt gatorna äfwen sina wissa namn tillagade.

(g) Dese Forsti strefna Anmärckningar til K. Gustav Adolphs Swenska Bibel, som än finnes i Ekenäs.
(h) Dese gamla Kyrckio räkenskaps boken.

tillagde. Torget och gatorne äro wäl ej stenlagde, men behöfwa det icke häller så nödwändigt, emedan grunden i sig sjelf är eljest nog fast och afhällig, och de merendels hållas genom sopande rena. Torgets storlek är i längden 65. och bredden 68 alnar. Gatorna äro till antalet 17. utom några små gränder, hwilka äfwen alla wittna om fordna tiders mindre sorgfällighet om regelbundit byggnads sätt. Stadsens längd är ifrån Herr Auditeuren Wahlbergs grind til stranden längs med Kungs och stora Kyrckio gatorna 1070. alnar, och bredden ifrån Tullporten längs med Trägårds och Rådstugu gatorna 723. alnar. Emedan Husen i senare tider äro nog wäl bygde, och Magistraten nu mera jemwäl gjort den författning at inga nya Hus skola täckas med takwed, ej heller nya Badstugor byggas utan spis och pipa; des utom som sagt är, en del Hus redan finnes rödmålade, och man hoppas det samma äfwen om de öfriga framdeles, gatorna äfwen äro torra och rena, så kan man med fog säga at Staden äger et nog behageligit utseende. I synnerhet ser Staden mot hösten, då humblan begynner mogna, ut som en Trädgård, hwilket åt siösidan gifwer en angenäm prospect. Så kan en äfwen ifrån Staden hela sommaren igenom se Bruks Fartygen, som innehafwa laster för Fischers, Antskog, Billnäs och Swartå Bruk, passera här förbi; At jag ej heller må förtiga, det de gent emo Staden midt öfwer siön liggande Legswald, Trollböle, Wästerby samt Österby Hemmans härliga åkrar och gröna röwaßor, tillika med Ladugårdsägorna, giöra rätt et wackert utseende.

Staketet, som omgifwer Staden på landsidan, är förswarligt, och sker des byggande samt wid magthållande nu mera på Tull-Societetens bekåstnad, så wida Staden nu förtiden äger ingen del i Accisen; ehuru, som i §. 1. anfördes, man finner, at Staden i förra seculo njutit Accisen, och deremot warit skyldig hålla Staketet wid magt; jemwäl sedermera flera gångor gjort ansökning, at återwinna samma förmon, men förgäfwes.

§. 3

Wi wela nu förfoga oß at något närmare tala om Stadsens publica Hus, hwar ibland förekommer i förstone Kyrckan. Denna är belägen mäst midt uti eller litet närmare till wästra delen af Staden. När början med deß byggande skiedt, kan man i brist af Kyrckioräkningar och andra documenter, ej med wißhet säga, dock föregifwa en del gamla män efter den sägen de fått, at arbetet ej då strax, när det blef begynt, kunnat fullbordas, för mellankommande krig med Polen. Att Kyrkan, som är af sten och hwälfd med bräder, blifwit om icke hel och hällen, dock til största delen uppbygd af framledne Riks-Rådet, Fält- Marskalken och Lagman öfwer tijo Härads Lagsagu Grefwe Gust. Adolph Lejonhufwud, kan inhämtas så af ännu lef-

wande

wande gamla mäns berättelse, hwilka de fått af sina föräldrar, som ock af de twenne wapn, som sittja utan för stora Kyrkiodören, hwarest orden så lyda: Gustavus Adolphus Lejonhufwud, Grefwe till Rasborg och Falkensten, Sweriges Rikes Råd 1653. Strax här bredwid står andra wapnet med deßa orden: Christina Chatarina De la Gardie Grefwinna til Rasborg och Falkensten 1653. När den samma blifwit färdig kan något när slutas af det tal som Grefwens Hoppman hölt på Rådstugan den 6. April 1666. och hwilket finnes i Stadsens Dombok, så lydande: Det J wele kåsta på den gamla Kyrckie farstugan det kunnen i kåsta på den nya stenkyrckan; jag wil med Grefwens dagswärken låta föra gruset derut, och J må taga bänkkarna utur gamla Kyrckian och sättja i den nya, så kan man låta nu strax predika derinne; När GUD wil Hans Exxell. unga Grefwen hitkommer, så låter Han wäl förfärdiga det som felas på Henne. Högwälbemälte Grefwe, som affomnade i Rautis i Ahala Sokn år 1656.den 29. Now. skall äfwen och å nyo låtit uppbygga Erska Kyrcka uti Westergiötland, samt med skiöna torn och takmålning bepryda såsom ock i sit förnämda år uppsatte Testamente förordnat och anslagit medel til Ekenäs Stads Kyrckas reparation och besirning, såsom Högw. Herr Cancel. Råd. och Ridd. von Stiernman Uti höggunstig skrifwelse mig underrättadt. Besagde Kyrcka är annars täckt med spåntak, ägande äfwen et stentorn af 103. fots högd til röstet och 17 $^1/_2$ fots bredd och längd innom muren. J Kyrcko= Rådet den 10. Febr. 1760. projecterades till nytt Kyrckiotorns byggande, hälst som innanwärket af detta skall wara tämmeligen förfallit. Kyrckans storlek är som följer: neml. längden 109. fot, bredden 48 fot, alt innom muren, och högden til högsta hwalfwet 30. fot. Deruti äro 5. pelare å ömse sidor om stora gången, och 5. som stå på hwardera sidan af Kyrckan fasta i muren. Uti henne finnes 5. fönster på södra, 2 på östra och 3. på norra sidan, samt et i tornet, äfwen på södra sidan. Altar=taflan som är mästadelen af Ek, har tilförene warit rätt wacker, med bilder utsirad; Men är nu mera tämmelig gammal; Den föreställer annors Marie bebodelse, Frälsarens födelse och dop, samt Hans lidande och den heliga Nattwardens insticktelse. Uti förra Ryska tiden är den nog illa medfaren, och äfwen et stycke nederst af taflan borttagit, hwilcket dock sedermera igen är reparerat. Chorbalken är målad 1673. och hafwer följande inscriptioner; neml. emot Manfolksidan språken af Psal. 147: 12, 13, 14. emot Qwinfolcks=sidan, af Psal. 122: 3, 4. och åfwan för stora ingången til Choret af Psal. 121: 8. J Choret finnes ock en Läcktare, så wäl å manfolcks som qwinnfolcks sidan, hwilcken blef målad 1734. Predikstolen är af furu, wäl uthuggen, målad och med 9. stycken insatta bilder beprydd. På öfwersta delen af den samma, som hänger wid pelaren, finnes dessa orden: Margaretha Ekrot, fordom Probstinna i Karis Näseby. Capellanen

lanen härstädes Herr Nils Stigelius har 1697. köpt för 40. Daler en gammal Predikstol ifrån Ekenäs Församling och skänckt den til Pusula Capel i Lojo. Til denna nysnämde Predikstols beprydande äro 1630. sex stycken bilder köpte. Twenne ljuskronor finnes här: den större, som består af 16. armar och en flächter örn öfwerst, är köpt med Kyrckans medel, och äger ingen inscription; men på den mindre, som har 6. armar, finnes följande: Denna Ljuskrona är skänckt af Daniel Hielmerus, år 1730. d. 25. Dec.

Inga gamla Muncke Mäßeböcker, eller andra ålderdomsmärcken finnes i denna Kyrcka ej heller några andra märckeliga omständigheter i des räkne- eller Historie-böcker anteknade. Sacristian som äger ett fönster på norra sidan, är 22 fot lång, 16½ fot bred och til mellantaket 12½ fot hög. 1755 byggdes Källaren under Sacristian och 1756. förwarades den med galler och lås. I Kyrckan finnes allenast en murad graf, dock utan grafsten, allenast med bräder täckt, uti hwilken V. Lagman Elias Streng är begrafwen 1693. som då betalt för inlösen i grafwen 36. daler kopp:mt. På Kyrckiogården är äfwen en murad graf, med et litet hus påbygt.

Man wet ej, at Kyrckan, sedan den blef bygd, har warit underkastad någon eldswåda eller andra särdeles swåra öden. 1693. den 18. Nov. har Hans Kongl. Maij:t Carl XI. på giord ansökning, förärt til des reparation och betäckning 600. daler kopp:mt. 1724. gjordes äfwen ansökning om någon understöd til Kyrckan, men kunde ej, i anseende til Rikets då warande medellösa tillstånd, erhållas; såsom ock 1672. derom redan blifwit ansökt, men icke bewiljat.

1750. den 2. Octob. förundte Hans Maij:t allernådigst en Collect öfwer hela Riket til Kyrckans reparation, och bestego sig då Collecterna til 2510. daler 15½ öre Kopp:mt; nemligen.

	Daler.	öre.
Ifrån Stokholms Stad	191.	3.
ifrån Upsala Stift	386.	3.
ifrån Åbo stift	274.	3.
ifrån Carlstads st.	119.	13.
ifrån Borgo st.	85.	19.
ifrån Giöteborgs st.	222.	7.
ifrån Calmare st.	57.	9.
ifrån Strengnäs st.	138.	18½
ifrån Hernösands st.	180.	
ifrån Lindköpings st.	207.	
ifrån Wexiö st.	140.	5.
ifrån Lunds st.	372.	13.
ifrån Scara st.	136.	18.
Summa.	2510.	15½.

1694.

1694. förärade äfwen Öfwersten Joh. Ribbing 12. tålfter lågbräder til Kyrckans täckande. 1751. blef hon til korswärcket och andre felachtigheter anseenligen botad. 1757. giordes en ny förstuga för södra Kyrckiodören. 1758. byggdes en ny Läcktare i wästra ändan af Kyrckan och bänkarna ändrades jemwäl i den samma. I Kyrckiotornet finnes et Urwärk, med slagklåcka, för hwilcket 1732. blef betalt 250. dal. Kopp:mt, emedan det förra war så förfallit, at allenast några delar eller hjul deraf woro qwar (i). Säijaren til förra Urwercket är uppsatt år 1663. Likaledes hänga här i tornet twenne Klåckor. På den större stå, å ena sidan, dessa orden: Omguten år 1757. med Ekenäs Stads Kyrckas bekostnad af Joh. Fahlsten, och å den andra sidan följande:

Mitt ljud det kallar nu/
Ach! kommen då tillhopa/
Låt mig bland döda ting/
Ej orsak få at ropa
Til Gud och witna om/
Er tröghet til at gå
Dit I af Herrans ord
All glädje kunnen få.

Denna omgjutning kåstade 407. daler 2. öre Kopp:mt. Omkring Kyrckiogården är trä-planck, så när som på et litet stycke, hwilket består af stenwall. 1723. då flyckten skiedde till Stockholm för Ryska infallet, blef äfwen Kyrckans Skrud öfwerförd och 1721. i Novemb. återhemtad.

Af hennes skrud märckes i synnerhet följande, neml. Communion Kalcken, som är förgyld utan och innan, med dessa ord påskrefne: Manderscheidt Blanckenhjelm und Russensten Greve Zu Rasborck A:o 1613. förmenes wara skänckt af Grefwe Lejonhufwud. (k) På oblats asken stå bokstäfwerna J. R. - C. M. 1693. Den samma säges wara förärad af Herr General Majoren Ribbing 1693. (l) På Pateen är ritat et Lamb med en segerfana på ryggen, och följande mening deromkring med munckestil: Agnus Dei X qvi portis X peccata X mundi.

Förän denna, härtils omtalta Kyrcka blef uppbygd, har et litet stycke härifrån wari en nog gammalt af trä; åldrigt folck weta än utnämna stället hwar den stått. Mera har jag mig ej om den samma bekant än at 1673 hafwa liken ännu blifwit begrafne så wäl i gamla som nya Kyrckan.

Förän

(i) Bese Kyrckans inwentarium af år 1726.
(k) Bese Kyrckans inwentarium af 1726.
(l) Se nyssnämde inwentarium.

Förän jag går längre at tala om denna Stads Prästerskap, är nödigt at förut nämna något om Pojo Sokns combination med Ekenäs. Af Konung Carl XI:tes Resol. på Ekenäs Stads andragne beswär, dat. Stockh. den 11. Nov. 1680. §. 7. finner man at Staden då redan gjordt ansökning derom, at Pojo skäregård skulle förordnas til Stads Kyrckan, at der hålla sin Gudstjenst, och at saken då blifwit remitterad til Lands-Höfdingen och Biskopen at derom disponera. Af Konungens Bref till Consistorium i Åbo af den 6. Juli 1694. ses widare, at Consistorium året tilförene eller 1693. uti Majo och Julio genom skrifwelser underdånigst påmint, at i förmågo af nyßnämde Resolut. af den 11. Nov. 1680. måtte uti närmare undersökning och öfwerwägande tagas, om icke några närgränsande byar kunde läggas ifrån Karis och Pojo socknar under Ekenäs Kyrcka, til des så mycket bättre conservation, och at Ekenäs sedan kunde föreses med en Pastor lika med Pojo, då resolverat blef: at Consistorium lika med Lands-Höfdingen skulle fodersammast anställa undersökning huru detta bäst och begwämligast skulle låta sig giöra. Sedan finnes af Konungens Bref til Lands-Höfdingen af den 5 Jan. 1695. at ransakningen härom blifwit öfwerskickad, då ock, enligt detta, och Konungens til Consistorium, af samma dag och år, affända Bref och befallning, Pojo Sokn blef combinerad med Stads Församlingen, och äfwen de Hemman, af Pojo Sokns Skäregård och andra lägenheter, som Staden så när äro belägne, at de mäst alla Predikodagar hafwa sin Kyrckiogång i Staden, blefwo lagde under Stads-Kyrckan både til deras Kyrckiogång, så wäl som Kyrckans underhållande. Förän detta skiedde, reste Pojo Präster hwar tredje Söndag til Skären at förrätta Gudstjenst derstädes, hwilken hölts på Engholms Säteri. I nämde Konunga Bref til Lands-Höfdingen står ock med klara ord, at den ämnade Pastoren öfwer Staden och Soknen, kunde hafwa sitt Hemwist i Staden, och Pojo consideres som et annex; hwarför man äfwen skäligen kan säga, at Pojo Sokns deputerade, utan tilräckelig grund, wid et Kyrckiomöte, i Ekenäs den 9. Junii 1756. sökt beströda detta.

Enligt Konungens Bref til Consistorium af d. 17. Junii 1695. åtnjuter Pastor i Ekenäs och Pojo de 50. tun. Spanmål, som Pastor i Ekenäs för combination ägt. Detta är widare stadfäst uti Konungens Bref til Consistorium af den 9. April 1696. hwaruti äfwen Capellanen, som, efter för anförde Konunga-bref af den 5. Jan. 1695. tillika är Pedagogus wid Skolan tilägnas den åker och äng, som Pastoren, för än combination skiedde ägde. Såsom ock uttryckeligen förmäles, at den förordnade Kyrckio-Herden, neml. Benedictus Macrolander, som tilförene war Pastor uti Pojo Prästegård in til des Staden, i hwilcken inga Pastoris hus då för tiden woro sådane, som nödwändige för Honom synes, skulle kunna uppsättja och sedan

wid magt hålla. Hwaraf igen klarligen kan inhämtas at Pastoren, så snart tjenliga hus för honom i Ekenäs blifwa upbygde bör bo i Ekenäs och ej i Pojo, som härtils skiedt; hwarifrån Han gemenligen hwar tredje Söndag rest til Staden at Predika, då andra Capellanen, hwilken ständigt bor i staden, derstädes de andra 2:ne Söndagarna förrättadt Gudstjensten, som här altid skier på Swenska. Nu förtiden hålles i Staden ottesång allenast de 3. stora Högtidsdagarna och Passions tiden, men ingen Aftonsång; dock har åtminstone här i förra seculo äfwen blifwit Aftonsång hållen, som kan inhämtas af et Protocoll hållit sammastädes den 17. Sept. 1642.

De omtalte 50. tunnor spanmål tyckas under förra Ryska wäldet och någon tid derpå warit till Kronan indragne, emedan man finner af Resolutionerne af år 1723. och 1724. öfwer de beswär som Allmogen af Raseborgs Öst. och Wäst. Härader samt Kyrckio-Herden och Ekenäs Borgerskap underdånigst andraga låtit, det ansökning blifwit gjord, at de samma igen måtte i nåder åt då warande Kyrckio-Herden blifwa förundte.

För de 31. Hemman af Pojo Skäregård som äro anslagne under Ekenäs Kyrcka betalas ifrån Pojo 2. tun. och 21. kapp. råg i winsäd til Staden, enligt Consistorii Ecclesiastici i Åbo utslag af d. 7. Nov. 1700. Af 3. §. i Resol. på Borgerskapets i Ekenäs beswär, af d. 11. Jan 1728. ses at de gjort ansökning, det wißa Hemman af Karis Sokn, i följe af Kong. Maij:ts d. 5. Jan. 1695 skiedde bifal på Lands-Höfdingens, sedermera Kongl. Rådets Grefwe Carl Bondes förslag måtte påläggas, at jemte Borgerskapet underhålla Stads Kyrckiobyggnaden, emedan de der skola hafwa sin ordinare Kyrckiogång, och således befrias ifrån Kyrckiobyggnaden i Karis Sokn, hwarpå resolwerades, at Lands- Höfdingen borde derom undersöka, och sedan med sit utlåtande, jemte Consistorii betänckande inkomma. Och då wid 1731 års Riksdag derom widare i underdånighet påmintes, beslöts uti 6. §. i Resol. på Ekenäs Stads andragna beswär, gifwen d. 25. Octob 1734 at det skulle blifwa wid Kongl. brefwet af d. 5. Jan. 1695. och således ej allenast de redan anförde Hemman af Pojo Skäregård, utan ock de omsökte Hemman af Karis Sokn under Stadsens Kyrka både til sin ordinarie Kyrckiogång, så wäl som Kyrckans underhållande bibehållas, emedan de ej kunna beswäras mer än på et ställe. Äfwen finnes af 36. §. i Resol. uppå Raseborgs Ö. och W. Härades enskilte beswär, gifwen d. 20. Nov. 1728. at Pojo Sokns Inwånare begärt det Ekenäs Stads Borgerskap måtte sjelfwa hålla Stads-Kyrkan, och wid Sokneboerne deras Sokne Kyrcka; då man egt sak blef remitterad til wederbörande, at deröfwer med sitt betänkande inkomma. Och då de wid 1731. års Riksdag widare här uppå yrkande, blef uti 44. §. i Resol. på Raseborgs Ö. och W. Häraders beswär, gifwen d. 27. Octob. 1732. fastställt, at det häruti skulle förblifwa wid Kongl. Maij:ts nådiga bref af d. 5. Jan. 1695.

1695. Widare kan man icke heller obemält lämna, det Borgerskapet genom underdånig ansökning begärt, at Stads-Församblingen måtte efter Probstens Gabr. Keppleri död, få sin egen särskilte Kyrckio-Herde, och således skiljas ifrån Pojo Lands-Försambling. Hwaruppå Hans Kongl. Maij:t den 24. Junii 1753. resolwerat, sedan wederbörande hörde blifwit, och Kyrckostämma härom i Pojo d. 23. och i Ekenäs d. 25. Martii 1752 hållits, at Pojo och Ekenäs skulle blifwa combinerade efter förra wanligheten, emedan de särskildt ej skulle förmå uppehålla sin Kyrckio- Herde.

Emedan hwarcken wid Ekenäs Kyrcka, eller i Rådstugan finnes några documenter, som nämna om hwilcka här warit Pastores så har man haft ganska swårt at häri få någon tillräckelig efterrättelse, hälst som man ej kunnat få tillgång til sådane handlingar, som derom torde finnas i Consistorie Eccles. De Kyrckio-Herdar, som man dock fått reda på och hafwa warit uti Ekenäs sedan reformations tiden, äro följande: Mag. Sigfridus Aronus Forsius, 1613. (m) Arwid, 1642. Mag. Joh. Bahn, 1650. Henricus Petreij, 1660. Hinricsson, 1663. Matthias Simonis, 1679.

Efter

(m) Om denne märckelige och nog bekante Mannen, wil jag här anföra det mästa och förnämsta som mig om Honom kunnat blifwa bekant. Sigfrid Aronus Forsius Finno Nylandicus som han sig i sine Prognosticis Astrologicis kallar, är född i Helsingfors, dock wet jag ej säga hwilket år. Huru och hwarest han i sin första ungdom studerat är mig ock obekant. Tillika med Herr Professor Hieronymus Birckholter blef han 1600. af K. Carl IX:de förskickad til Lappmarcken, at undersöka den ortens naturliga beskaffenhet och belägenhet, då Han färdades ända til ijshafwet, samt upptecknade flere orters Longitude och Latitude, efter de Instrumenter Han då kunde hafwa. Se Schefferi Lappon. p. 13. och 15. Om hans utländske resor med Grefwe Gust. Horn til Kanckas, sedermera Fält-Marskalck och General Gouverneur öfwer Pommeren, hwilckens Hofmästare och Informator han war, skiedt förr eller efter denna tiden, kan jag ej med wisshet säga. År 1603. blef han Physices och Astronomices Professor wid Kongl. Acad. i Upsala. Hans spådom om Konung Carl IX:des olyckliga fälttåg i Lifland, som aldeles träffat in tyckes hafwa skiedt 1605. för hwilken (spådom) han wäl på Konungens befallning blef satt i fängelse, och pinter på sträckebänken, men dock lösgifwen efter Konungens hemkomst. Om denna spådom talas uti en Prof. Elswii berättelse, uppsatt år 1706. den han skolat fått af Pastoren i Irstad Herr Göran Scheffer, en man af 73. års ålder, och hwilken berättelse jag i Manuscript äger, så lydande: När Konung Carl IX:de fullkomligen hade satt sig "i sinnet, at resa til Lifland, at det intaga med "krig, har händt, at aftonen före Konungens afresa "hade denna Astro-"logi piga warit ute på gården eller gatan nåjot sent på aftonen, och blifwit warse et be-"synnerligt Himmels-tekn, det hon strax wid sin inkomst förkunnade sin Husbonde, som "strax på stunden gick ut, at bese; då han som en färdig Astrologus strax kunde fatta hwad "utgång skulle följa på Konungens föresatta resa, gick altså dagen efter, som war Konun-"gens resedag, förut kl. 8. om morgonen til Slåttet begärandes audience, at han måtte få "tala några ord med Konungen för än han afreste; då Konungen gaf honom tilstånd at in-"komma. När han nu war inkommen, hafwer han twifwels utan först hälsat, och derpå "sagt: Eders Maij:t, som jag hörer, hafwer fuller satt sig en resa före till Lifland, den jag "wil önska blefwe lyckelig: Men som jag i aftons af et Himmels-tekn förmärkt, wil jag "önska, at Eders Maij:t wille ännu förändra sitt uppsåt, och sätta denna resa tillbaka; ty

Efter år 1695. hafwa i Pojo och Ekenäs tilsammans warit följande: 1:o Benedictus Macrolander. 2:o Gabr. Kepplerus och 3:o Herr Sigfrid Ingman, hwilcken undfick Kongl. Maij:ts Fullmakt d. 9. Nov. 1758. och som med mycken nit och ömhet nu föreſtår denna ſyſlan.

Af

"om Eders Maij:t anſätter reſan och Liflands inbyggare med Krig antaſtar, ſå bliſwer hela "Eders Maij:ts Krigsmagt afſlagen, häſten under Eders Maij:t ſluten, at Eders Maij:t "mäſte til ſot ſedan ſalwera ſig med flykten, och en ſtor lycka ſkal Eders Maij:t haſwa, "om Eders Maij:t undſlipper med liſwet. Då Konungen ſwarat, ſom Han alltid warit ha- "ſtig och häftig: Nu kommer åter du Spåman, och något nytt förebringar; då Aſtrologus "ſwarat: Det är fuller nytt, meu ſådant nytt ſom lärer haſwa wiſt eftertryck och wärkan "med ſig. Då ſkulle konungen ſwarat: Jag reſer likwäl åſtad: Men dig ſkall jag rättmu "haſwa ut at ſträckas, och det ſkal du ſå ſe haſwa wärckan: Din ſpådom aktar jag intet. "Hwarpå Konungen befallt honom haſwas ut på ſträckbänken, och låtit honom något ſträckas, "dock icke till döds ꝛc. Huru wida detta allt är ſant lämnar jag derhän. 1608. bleſ han Mathematicus eller Aſtronomus Regius och tillika Kyrckio-Herde wid Riddarholms Kyrka i Stockholm. 1610. eller 1611. war han anklagad, ſam ſkulle han warit deltagande eller åtminſtone wetat af den anſtalt, ſom Finnarna, wid denna tiden, af Konung Sigismund upphitſade, gjorde til et upror emot Konung Carl IX:de, hwarför han bleſ fängſlad, och andra gången illa på ſträckebänken plågad i Örebro men på Riksdagen i Nyköping för oſtyldig erkänd och löſgiſwen. Se Meſſenii Scond. illuſt. T. 10 p. 39. och ſenare delen af Werwings Hiſt. om Kon. Sigismund och Carl IX. ſ. 221. 1613. bleſ Han Kyrckis Herde i Ekenäs Stad, hwilcket ſålunda ſäges haſwa ſkiedt at han ſkal bliſwit benådad med tillſtånd, at begära hwad beſtällning han åſtundade då han ſkall utbedit ſig det minſta Paſtorat i Riket. Och ſom Ekenäs då war ledigt, ty har han derupp å, af Konung Guſtav Adolph erhållit fullmagt, tillika med en donation af 50. tunnor Spannmål årligen, hwilken donation Paſtores i Ekenäs ſedermera, ſå förr ſom efter combinations tiden 1695. åtnjutit. Och ſom han gaf ut flera ſkrifter af hwilka de fleſta i ſynnerhet innehöllo prædictiones, prognostica, eller förut-ſägelſer om tillkommande ting, (Skolandes ock de mätte hans Almanackor träffat in med wederleken) ſå lät han äfwen 1619. trycka hos Ign, Meuter i Stockholm i 4:to Den ſtora prognostica til det år Chriſti 1619. med flit utträknat och judicerat af naturliga orſaker och de gamla Aſtrologers förſarenhet. Hwaruti han ſkall på otilbörligit ſätt utropat och juſtificerat en Bonde eller Djeknen Jörn, ſom utgiſwit ſig för en ſtor Prophet, ſamt ſagt ſig intet annat tala och ſkriſwa än det Ängeln ingaf; hwarföre han på K. Guſt. Adolphs beſallning af d. 6. Jan. 1619. mäſte begiſwa ſig til Upſala, at in för Dom-Capitlet derſtädes undergå ranſakning och afwänta dom efter ſit förhållande. Härpå ingaf han til nämde Conſiſtorium, under d. 19. Maij, en widlyftig förklaring på Latin om ſin Astronomia, Astrologia, Physiognomia, Meteorologia, Chiromantia & nobili illa Chimia. Men bekom icke deſtomindre, d. 5. Junii, ſamma år, Dom-Capitlets dom, hwaruti ex S:æ S:x, Patrum Ecclesiæ Conciliorum, legum Civilium & Canonicarum, Sanorumqve Ethnicorum testimoniis fatilitas Astrologiæ & Chiromantiæ bewiſes, ſamt til ſlut underſtälles Hans Kongl. Maij:ts godtfinnande, om icke Forſius borde ifrån Präſte-ämbetet ſättas, tills han med någon uppenbar ſkrift af trycket utgången, ſkulle fördömma och förkaſta ſina olideliga ſuperſtitioner, och gjöra dem fylleſt, ſom han förargat haſwer. Strax härpå, eller ock under det ranſakningen påſtod, gaf han in en annan kortare ſkrift på Swenſka, hwaruti han til en del ändrar och återkallar ſin förra mening, hwilken ſkrift, efter den ej är ſå mycket widlyftig jag här har welat införa; och lyder ſom följer: „Reverendiſſime D:ne Archi Episcope & vos „Reverendi & Clarissimi

Af Capellaner för 1695. wet man endast en wid namn Matthias, som warit här wid paß 1666.

Efter 1695. hafwa följande warit Capellaner i Ekenäs, neml. 1:o Nils Jacobsson Stigelius. 2:o Abr. Palander 3:o Jacob Siewonius, som i 27. år församblingen och Pædag. med oförtruten flit föreståd̊t, men är nu mera, sedan år 1738. Kyrckio-Herde i Karis Sokn. 4:o Sigfrid Ingman och 5:o Mag. Petter Ring, som dödde d. 3. Maij 1758. efter hwilcken denna sysla ännu är obesatt.

Utom

---

rissimi D:ni Capitulares. Alldenstund at Eders Ährewyrdighet och Eders Wyrdigheter „mine rationes öfwersedt hafwa, med hwilka jag Astrologiam, såsom alla Höglärde Astro„logi och Mine Præceptores defenderat hafwer, så widt hon syntes kunna defenderas; „Och jag icke binder Gud och Menniskans fria wilja til Stjernornes wärckande, utan be„känner at Gud hela naturen förändra och fri wiljan henne böija och undgå kan. Och „Eders Ährew. och Eders Wyrd:r af några Patribus och Synodis hafwa bewisat Astro„logiam wara damnerat så sträfwar icke jag theremot, dammerar och försakar henne i the „ting the henne dammera, men icke totaliter. Ty ock mänge höge Theologi nostri se„culi efterlåta med rätta det ock Eders Ähr. och Eders Wyrd:r giöra, Stiernornas wärc„kande i wäderleken, såsom ock temperamenterna i lefwande och wäxande ting, ja ock i the „nedre elementer. Ty kunna the temperamenterna afficiera och böija til något, dock icke twinga „eller drifwa menniskan emot sin wilja, thet jag allt i minne före rationibus bestätt haf„wer. The judicia, som jag i mine Prognostica brukat hafwer, äro icke mine egne af „mig sielfwan uptänckte eller upfundne Utan the äro af Höglärde Mathematicis och för„träffeliga astronomis i stora böcker sammanfattade och af alla astrologis och practican„tibus brukade och än i dag brukade warda. Ty förhoppas mig, at the ingen förargat „hafwa, af them, som wäl mena. Thertil med uppehålla Försteliga Personer och förnämliga „städer sina Physicos och Astronomos i Tyskland. Nativiteter hafwer jag icke många „ställt, utan några så, hälst nu i the fyra åhr, för nöd skull, ther jag intet uppehälle haft „hafwer. Ålder och sinkdom som jag dragas med, förmenar mig härefter thenna konst och „hennes judicia at bruka. Hwad Chiromantia anlangar, så hafwer jag wäl Höglärde „Mäns regler och uttydningar på alla liniers signatur i händerne läsit, dock henne icke syn„nerligen brukat, utan tå jag i Örebro satt fången, besökte mig Hennes Maij:ts Drott„ningens Jungfrur och Pigor, och af warkunsamhet sände mig mat och penningar, och bodo „mig at jag theras händer besee wille, thet jag tå giorde, efter som jag, af thet jag förr „i ungdomen läsit hade, minnas kunde. Och thet alt til nödhjelp. Til thet tredie, hwad „then Bonden medkommer, så hafwer jag honom aldrig sedt, utan många the med honom „talat hafwa, med undersamhet mig om honom mycket berättat, theröfwer jag ock som en „människia mig förundrat hafwer, och fördenskull om honom altså skrifwit; af hwars anda „han drifwes må Gud weta. Ty dömmer jag honom icke til en Prophet, han må sielf „weta, för hwad han sig utgifwer. Til beslut hwad andra beskyllningar angår, så kan jag „til them icke swara, medan Guds egen kiära Son hans helga Propheter och Apostlar och „andra fromme Christne, icke hafwa warit för them oanfächtade, dock jag icke med them så„som en bräcklig menniskia är tilliknande. Och Frälsermannen wil icke eus til sine för„witelser swara, förutan til thet läran angick; ty förundrar jag mig icke så högt theröfwer, „medan thet i werlden intet är nytt, utan the som i ministerio veri at obtis äro måste „professionem sådant ofta förwänta, och jag i alla mina dagar hafwer thet Gud bättre! „qvasi fato qvodam warit illa utsatt för hemliga hatare och förföljare, som mig eländiga

„menniskia

Utom den wanliga Kyrckio- betjeningen, äro af församblingens äldsta Sex stycken Kyrckiones Föreståndare, som hafwa til at se så wäl om inkomsterne som utgifterne wid byggnader och reparationer.

Sluteligen wil man i denna §. nämna, at här i Staden af ålder warit en Pædagogie, hwaruti Stads Capellanen, sedan 1695. som redan anfördt är, informerar disciplarne uti deras Christendom, Latinska språket, skrifwande och räknande med mera. När denna Pædagogie blifwit inrättad, kan man,

---

„menniskia hos Höga Öfwerheten, så okristel., obarmhertel. och wrångwisligen ofta angifwit „hafwa, om thet jag aldrig tänkt eller någon tid ondrömt hade, för hwilket jag ock, thet „jag utan tårar icke kan säija, mycket ondt lidit och altid hafwer warit misstänckt. Af så„dane obarmhertiga menniskor förnimmer jag mig ock nu wara upförd för trapporne. Then „Högste Himmelske Domaren emellan them ock mig döme. Gud then Heliga Anda, som „alla bedröfwade kan trösta, förläne mig ett godt tålamod i Jesu Cristo Amen. Eders „ärewyrdighet och Eders Wyrdigheter beder jag tiensteligen the wille såsom Guds män med „ett Christligt medlidande thenna min förklaring uptaga och til thet bästa uttyda. Eders „Arewyrdighets, Eders Wyrdigheters Altid tjenstwillige Sigfridus Aronus“. För öfrigt är mig obekant, om han wärckel. blifwit til en tid affatt ifrån syslan eller ej. Jag tror at han härefter igenkommit till sitt lilla Pastorat i Ekenäs, samt förblifwit der till sin död, som skal timat 1637. då han warit i Helsingfors. Under den tiden han war i Ekenäs, har han icke heller, som af det anförda äfwen redan til en del kan ses, åsidosatt sina studia Astronomica utan wissa tider hwar winter och sommar legat hela nätterna öfwer ute på marcken och gjort sina observationer, hafwandes en Lappmudd på sig, samt en stor bok liggande på bröstet. I denna belägenhet har han jemwäl en gång warit i fara at blifwa ihjälskuten af en förbi resande man, hwilken mente att det warit et spöke. Ibland andra hans spådomar, wil jag här enkannerligen nämna 2:ne. Det säges at Han gjort sig Allmanacka för egen räkning. Uti den samma har han ett år, för en dag utfördt starck storm. När denna dagen inföll, och ett Bröllop då skulle hållas på Sälwik, som är belägit en half mil ifrån Ekenäs, skal han ehuru wädret om morgonen warit wackert och stilla, att förekomma all olycka, warnat gästerna, som ifrån Staden skulle resa til Bröllopet, at sätta sig öfwer siön til Österby stranden, och sedan gå Landwägen, emedan en stark storm den dagen skulle infalla. Men som de förachtat detta, och lika fullt begifwit sig med en stor wällastad båt att fara siöwägen, så hafwa ej de hunnit, längre än halfwa wägen fram, då stormen begynte, och dem så hastigt ansatte, att båten strax med watn blef uppfylld och de allasammans omkommo. Kyrckio-Herden sielf, som äfwen war buden til Bröllopet, satte sig twers öfwer siön, red landwägen och kom lyckeligen fram. Til et minnesmärke öfwer denna händelse, skal på Sälwiks landet wid stranden, gent emot der folket drunknade, ett kors af träd blifwit upprest. Herr Kyrckio-Herden Ingman och flera hafwa i sin ungdom än sedt detta korset stå der. Sammaledes skall han 6. weckor förut spådt sin dödsdag och timma. Han skall då warit förrest til en annan Kyrckio-Herde, inte långt ifrån Ekenäs, som legat illa siuk. Sedan de talat något med hwar annan, har den siuka, som förut förklarat sig wara mycket nögd at skiljas hädan, om Gud så will, bedit Forsius, den han trodt wara så färdig i all ting, at han ock detta weta skulle, at han wille säga honom, om han den gången skulle dö. Då Forsius skall swarat: Efter jag hörer, at i ären nögd med Guds wilja, så wil jag säga eder, at i morgon denna tiden är Eder tid, hwilken war kl. 2. e. m. och i morgon 6. weckor til är min tid wid samma stunden. Bägge spådomarna säges hafwa träffat in. Uti Törnewalla Kyrckiowägg, i Östergiötland skall han hafwa låtit inmura

man, i brist af underrättelser, ej säga. Skol-huset är en stuga af trä, nu nog förfallen, belägen på södra sidan af Kyrckan, allenast en gata emellan. Ungdomens antal har här i senare tider warit som följer, neml. 1730. woro de 97. st. 1740. 70. st. 1750. 64. st. 1759. 45. st. och denna termin 50. st.

Hwilcka här för 1695. warit Pædagoger finnes ingen närmare underrättelse om, än at Matthias warit Skolmästare wid pafs 1672. Bened. Achander 1678. J. Drytzenius 1691. och N. Stigelius 1693. som sedan äfwen blef Capellan. Sedermera hafwa Capellanerna i Staden warit det. Wid sisthälne Episcopale wisitation i Ekenäs, blef jag genom utdrag af Consistorii Eccles. i Åbo Protocoll, hållit d. 3. Maij 1758. constituerad til då warande Capellanens och Pædagogens numera Kyrckio- Herdens Herr Sigfrid Ingmans Substitutus Pædagogi; så wida thet tå befants för Capellanen aldeles odrägeligt wara, at jemte Capellans ämbetet tillika bestrida Pædagogi syslan derstädes. Och har äfwen Magistraten den 27. Maij i detta år, låtit bref afgå til Consistorium, om Skolans skiljande ifrån Capellans syslan, och at Skol-Läraren kunde wara Präst tillika och Predika Aftonsångerna.

§. 4.

Stadsens Rådstuga, som är af trä, ligger wid norra sidan af Torget och består allenast af en wåning, med et litet Torn bepryd. Längden af Huset

---

innura några gamla skrifter och penningar, som en gammal man skal berättat för Probsten M. Laurino der sammastädes. Hwilka skrifter han annors låtit af trycket utgå, utom dem Herr Prof. Schefferus uti sin Svecia Litterata, p. 68. anför, wore jag nog willig at här wid handen gifwa, så wida jag hafwer om händer sådana handlingar derest en hop nämnes, såsom ock Forsii förnämda widlyftiga inlägg till Consistorium Eccles. i Upsala, jemte Consistorii dom; Likaledes innehållet af hwart Capitel uti Forsii Swenska Physica, den han i 9. böcker 1611. sammanskrifwit, och om hwilckens befordrande til trycket, så wäl K. Gust. Adolphs Bref af d. 7. Junii 1626. som ock Drott. Christinæ Bref af d. 24 Martii 1652. dem jag sammaledes har i afskrift, afgått til Professors i Upsala, at de den samma måtte censurera, hälst wid det senare tillfället Antiqwarien Joh. Henricsson Axehjelm wille låta den samma trycka, men som detta blefwe för widlyftigt, ty nödgas jag för denna gången lämna. Det will man dock än nämna, at han uti sit fängelse öfwersatt Psalmen N:o 286. Sorgen för glädjen går ꝛc. Den han dock så ändrat, at initial bokstäfwerna på werserna utgiöra hans namn Sigfridus Aronus, hwarföre han måst tillägga den sidsta wersen, som ej finnes i Tyskan, och jemwäl skrifwit Ps. N:o 207. Står up af synd med allo flit ꝛc. Den han så sammansatt, at initial bokstäfwerne af werserne utgjorde hans namn Sigfridus: dock hafwa somlige af dessa initial bokstäfwer gådt ut, uär Ps. af Boethio rättades. Se Högmarcks Psalmopaeogr. s. 64. 86. 147. I Ekenäs finnes ock än K. Gust. Adolphs Swenska Bibel, upfyld med Forsii wackra annotationer, mäst på Swenska och några ställen på Latin, såsom ock hans Minerographia tryckt i Stockholm 1643. Herr Hof-Rådet och Bibliothecarien i Hessen-Cassel Joh. Arckenholtz. har uti 4:de Tomen af des Historia om Drottning Christina åtskilligt anfördt til Forsii förswar mot Prof. Michaelis i Göttingen. Ytterst har jag ock bordt nämna, at de här åberopade Skrifter äro mig benägit meddelta af Stud. Herr Eric Forsius, Helsingf. Nylandus.

af Huset är 27. bredden 13 1/2. och höjden 13 1/3 alnar, stenfoten på södra sidan som ungefär giör 2. alnar, inberäknad. Den består af 1. Sal och 2. Kamrar utom förstugan. Salen är sjelfwa Rådhuset, den ena kammaren förmak, och den andra är ej än färdig, men lärer med det första göras till Archiv. Stenfoten tillika med något af wäggarna utgiör Stadsens Qwarnhus, eller det rum hwarest Borgerskapet hafwa sina handqwarnar. När denna Rådstuga blifwit bygd kan jag ej säga. Dess öden äro mig ock obekanta; men så wida den war nog gammal och förfallen, ja så godt som aldrig aldeles förfärdigad, blef den 1756. anseenligen reparerad, Fönsterlufterna större gjorda, nya Fönster och Dörrar med påster och ramar insatte, samt wäggar, gålfwet och taket innan och utan förbättrade, såsom ock med förnämde torn och en anseenlig hög trappa mot torget försedd, hwilken alt tillika med Kakelugnen i et rum kom at kosta närmare 3000. daler kopp:mt.

I Rådstugan förwaras Stadsens Fana, som förmenes wara förärd af Herr LandsHöfdingen Stiernerantz. Den föreställer 3. simmande Laxar, 2:ne i gult och 1. i rödt fält; nederst står årtalet 1711.

Hwilcka här i Staden för år 1695. warit Borgmästare har man swårt at säga, dock wil jag anföra dem, som för mig giörligit warit, att få någon underrättelse om, neml.

1:0 Girmund Matsson blef Borgmästare 1623.

2:0 Erich Wulff 1639.

3:0 Mats Simonßon 1642. hwilken 1645 blef affatt för begångit hor, sedan Assessoren Herr Magnus Rolambius ifrån Kongl. Hof-Rätten i Abo nysnämde år d. 29. och 30. Januarii undersökning i Ekenäs öfwer samma Borgmästare hållit.

4:0 Pähr Pährßon blefBorgmästare 1645.

5:0 Johan Anderßon 1657. .

6:0 Hans J. Borgman, 1678. som tilförene war Gref Lejonhufwuds Befallningsman.

7:0 Johan Behm har 1683. g. 29. Sept. med dessa orden „Con. in Ek." attesterat Borgerskapets bewillning, at betala Båtsmans penningar årligen, samt en och annan gång underskrifwit Stadsens Dombok såsom Borgmästare: men annan underrättelse har man ej derom at han härstädes warit ordentlig Borgmästare.

8:0 Erich Djurman blef Borgmästare 1688. hwilken war den sidsta för combinations tiden.

Af Stadsens Domböcker finner man, att Rådstugu-Rätt i Staden på det sättet denna tiden blifwit hållen, at i Rätten suttit Grefwens Hoppman, en Lagläsare, Borgmästaren och sex, ibland åtta, Rådmän, jemte Stads-Skrifwaren. Och hafwa äfwen Borgmästare och Råd, samma tid, wid årets slut, under-

underkastadt deras giöromål Borgerskapets beprösning, om de dermed funno sig nögda eller ej.

Uti Bref til Lands-Höfdingen af d. 5. Jan. 1695. behagade Hans Kongl. Maij:t uppå Lands-Höfdingens underdåniga förslag giöra med Magistraten härstädes följande författning; neml. en Cämners rätt blef förordnad i Staden, bestäendes af en Cämner och 2:ne bisittiare, alla af Stadsens Borgare. Deße borde uptaga, ransaka och afdöma alla Civile twistigheter, samt execution deröfwer anställa, så wida ej laga wad emellankomme. Deßutom borde Härads-Höfdingen i orten, 3:ne gångor om året, så ofta han tingtade i Häradet, wid förbiresande, såsom en Ordinarie Borgmästare, hålla Rådstugu dagar i Staden, och då adjungera sig så många beskedeliga män af Borgerskapet, som till en fullsutten Ritt fordrades, samt då uptaga och afdöma alla lagwadda-såsom ock högmåls-saker. Dåwarande Lands-Höfdingen Grefwe Carl Bonde har ock genom bref til Härads-Höfdingen under d. 10. Febr. 1695. föranstaltat om wärckställigheten häraf.

Enligt Konungens Reglemente af d. 18. Sept. 1696. huru Stadsmedlen och penningarne i Ekenäs borde disponeras och förestås, finner man at Magistrats Personerna blifwit följande Stat anslagen; nemligen.

	Dal. S:mt.
Härads-Höfdingen = = = = = =	40
Cämnären = = = = = = =	30
2:ne deß Bisittiare = = = = = =	20
1. Stadstjenare = = = = = =	5
Til lack, paper, bläck, postpenningar, samt wed och ljus med extraordinarie expenser = = = = = =	4
Til publiqve byggningar = = = = =	6
Summa.	105. dal.

Til åfwanänmde aflöningar och publiqve byggningar skulle ifrån Staden medel på följande sätt insamlas, neml. Tomte-TeppeDomare-Stånd- och Burskaps-penningar, samt Sakören. För nämde utgifter och inkomster borde Casseuren, efter det denna Instruction widare föreskrifwer, giöra redo.

Ifrån denna tid hafwa följande Härads-Höfdingar, (så wida bekant är,) härstädes förrättat Borgmästare syslan. 1:0 Jonas Berger, som 1719. blef adlad och kallad Lostierna, hwilken ock derefter blef Assessor, och sedermera Hofrätts-Råd i Åbo Hof-Rätt. 2:0 Erie Adlercreutz. 3:0 Anders Lanæus, 4:0 och sidst Herr Nils Lostierna.

Igenom Resol. af d. 21. Febr. 1752. på Ekenäs Stads ansökning, blef Staden bewiljad egen Borgmästare sedan den utfäst sig at löna honom med 150. Daler S:mt, då Cämnärs syslan alldeles skulle upphöra, Casseuren lönas.

nas med 20. Daler Silfwerm:t, och de öfriga Rådstugu-Rättens Ledamöter tjena utan Lön. Borgerskapet funno sig så mycket mera föranlåtna, at giöra denna ansökning, som Staden anseenligen kom at lida i brist af en sådan här ständigt boende Styresman, som wid alla tilfällen skulle genom goda råd, förslag, inrättningar och inseende befrämja Stadsens bästa ock tiltagande wälmåga. Blef således Gabriel Kepplerus genom Kongl. Fullmagt af d. 11. Dec. 1752. den första särskilte Borgmästaren härstädes i nyare tider. Under hans tid blef Staden försedd med det nyare Sigillet, i stället för det gamla, hwilcket senare wäl än finnes i behåll, men dock icke brukas. Nu warande Borgmästaren är Herr Eric Miltopeus, hwilcken genom flera nyttiga inrättningar och god ordnings widmagthållande ej litet bidragit til Stadsens uphjelpande och wälgång. Hans Fullmagt är daterat den 22. Februarii 1755.

Borgerskapet taxeras efter wanligheten medelst tomte-teppe-domare- och Burskaps penningar, hwaraf sedan Borgmästaren och Casseuren lönas. Här äro ock nu förtiden 4. Rådmän, hwilka skiftewis presidera i Accis-Rätten, 1. Stads-Fiscal och 2. Stadstjenare. Då Borgerskapet här i Staden skola wotera antingen till Borgmästare eller Rådmän, skier det af hwar ock en för sig, utan at wißa deputerade dertil utsees. Men skulle wid något tilfälle, något när blifwa lika röster, så jemkas de i den händelsen efter hwars och ens utskylder, så att derigenom urskilt blifwer, hwilken flästa rösterna bekommer.

I öfrigt anmärckes, at nya Tullhuset blef 1759. om sommaren bygdt af Borgaren Anders Österman, hwarföre han af Respective Herrar General Tull-Arrende Societetens Fullmägtige bekom 516 daler $21^1/_3$ öre S:mt. Andra publiqve Hus, såsom Magaziner eller Förråds-hus, wåg, Mätare och Slachtarehus Hospital eller Fattighus, Barnhus, Tuchthus, Lazaret eller Sjukhus, finnes här icke.

§. 5.

HWad denna Stads öde ifrån äldre tider angår, så måste jag tillstå at jag ej efter önskan knunat på något sätt blifwa om de samma tilräckeligen underrättad, ehuru högt jag dock lagt mig winning derom. At den fått kännas wid allmänna Landsplågor, såsom päste-tider, mißwäxt ock hungers år, samt krigens tunga och Fiendens wåldsamheter, och at deß upphjelpande eller tiltagande i handel och flor ej litet genom dylika omständigheter blifwit förhindrat, är en sak som ingen lärer kunna neka. Twenne resor wet man at Staden afbrunnit, åtminstone den ena gången till mera än twå tredjedelar, och den andra til tredjedelen jemte bägge Prästegårdarna (n). Huru mycket sådana olyckor äro wållande til en Stads aftagande, och än mera förhindra deß i början stadda tilwäxt är allom bekant. Under förra Ryska öfwerwäldet,

(n) Se för anförda Resolut. af d. 1. Sept. 1664. 1. §.

det, som begynts 1713. i Julii månad och slöts 1721 samma tid, hafwa mästadelen Stadsens Inwånare warit på flyckten i Swerige, då de haft med sig Kyrckans och Stadsens handlingar och andra tilhörigheter, samt derstädes förtärt sin mästa egendom. Några få hushåll och gammalt folck wore allenast härstädes qwar, hwilka nog fingo kännas wid den tunga, hela landet då allmänt beswärades med. Helt noga kan man nu mera ej gifwa wid handen huru denna Stad då betungades med utlagor och inqwarteringar rc. En man wid namn Johan Lohm berättes under denna tiden härifrån allenast blifwit utskrifwen til Soldat. Hwar sommar skal en hop ryskt Krigsfolck camperat utan för Staden, på den så kallade Ladugårds Campen. Då har ock sällan i Staden bliwit Gudstjenst hållen, utan Capellanen i Pojo wid namn Henric Colliander har då och då förrättat densamma härstädes, tils änteligen mot slutet Prästmannen Abraham Palander flyttadt hit och ständigt betjent Junewånarne med Prästerliga giöromål. En del af de äldsta derå orten säga, at alt in til år 1715. har i stadeu stått på det stället, som kallas Slots-backen, en byggning af sten, 2:ne wåningar hög, bestående af 2:ne stora salar och 10. kamrar å hwardera flygeln, så i nedra som öfra wåmåningen, hwilken tilhört den förnämda Grefweliga Lejonhufwudska Familien, men sagde år blifwit af Ryßen i grund förstörd på det sättet att bielkarna, spirorna och grofwa bräderna, blefwo til flåttar anwände, murarne alldeles förderfwade och det öfriga plötsligen upbrändt. Lämningar af murar och källrar finnes och än på detta ställe. En del wela dock föregifwa at här fordom stått et Slott hwilckets rudera deßa wore. Man bör ock anmärcka, at et litet stycke nedanföre i Staden ligger den förnämda Herregårds tomten.

Utom alt detta kan jemwäl af Resol. på Prästerskapets af Åbo Stift enskylte beswär, gifwen Stockh. d. 24. Sept. 1723. 7. §. klarligen ses, at Staden under denna tiden måste blifwit mer än illa medfaren, emedan orden der lyda: Att Pastor i Pojo jemwäl drager försorg om Församblingen i den aldeles förstörda Staden Ekenäs. Hwad den sidsta Ryska tiden beträffar, hwilken som bekant år 1742. om hösten tog sin början, och slöts 1743. om sommaren, så reste jemwäl en del af Stadsens Inwånare 1742. öfwer till Stockholm, i mening at förblifwa derstädes under den tiden Ryßen wore i landet, men kommo dock mäst alla igen tillbakas samma höst, undantagandes 3:ne hushåll, hwileka först efter erhållen fred återkommo. Ehuruwäl denna fiendtligheten icke så länge warade, hafwa likwäl Borgerskapet haft ganska stort twång med starka inqwarteringar, skjutser, rodder och wakthållningar, hwilket man med flera exempel kunde besanna, om man ej wille undwika widlyftighet.

Enär derföre dylika swårigheter, utom annat, som framdeles skall anföras, öfwerwägas, så lär ej underligit förefalla, hwarföre denne Stad, härtills swårligen kunnat komma och bringas till önskelig wälmagt. Genom fartygs förlo-

förlorande tid efter annan har Staden och något lidit. Dock har man orsak at tacka Gud, at den åtminstone dessa senare åren ej blifwit med särdeles olyckor hemsökt.

§. 6.

Då man i denna §. är sinnad att tala om Folkets af och tilltagande härstädes, will man förut anföra något, som beqwämligen på detta ställe kan omröras. Denna stad kan fägna sig af de förmoner som på många ställen saknas. Såsom belägen på et tort ställe äger den en sund och hälsosam luft, och derjemte 3:ne goda springkällor, utom brunnar på de flästa tomter, uti hwilka finnes nog godt watten. Wid pass 300. famnar ifrån staketet är, på den så kallade Prästeängen, en Surbrun af flere ådror, hwilken Herr Regements Fältskären J. Brosell 1753 pröfwat och för godt ansedt, då han ock sielf om wåren tillika med 3:ne andra först började nyttja dess watn, och fant det nog tienligt och godt, änskiönt något swagt. Sedermera hafwa årligen en hop folck, förnämare och sämre, nyttiat här sin bruns-Cur, och det med god nytta. I denna sommar har Handelsmannen härstädes Herr Gottlieb Kessner uppå Herr Borgmästarens uppmuntran och inrådande gått i förskott, och låtit bygga hus öfwer Surbrunnen, samt försedt den med flera Commoditeter, till allmän tjenst, hwarföre han efter handen skall få sin betalning af de inkomster, som här wid Surbrun kunna inflyta.

I denna Stad har ock i några och 30. år warit Fältskärer, men dock ej Apothek, hwilket ej litet hindrar den goda wärckan Fältskären, som äfwen betjenar de kringliggande bruken och landet, annors skulle kunna åstadkomma. Ty hwarcken kan han hafwa så mycket Medicamenter i förråd, som kan fordras, icke heller kunna de alltid, i den hast som borde, ifrån Åbo eller Helsingfors förskaffas. Man skulle förmodeligen hålla före, at en Apothekare härstädes torde finna om ej bättre, dock så wäl sin utkomst som i Tawastehus, hwarest likwäl finnes Apothek. Det wore således önskeligt, at jemwäl någon sådan här wille sätta sig neder.

Inga synnerliga sjukdomar, wet man här i Staden mer än på andra ställen, hwarcken i äldre eller senare tider, hafwa grasserat; Men allmänna sjukor och landsplågor har den ej mindre fått kännas wid än andra orter i Finland. Uti fattig åren 1695. 96 och 97 hafwa af Stads och Lands-Församblingarna en myckenhet folk blifwit döda. I synnerhet hafwa 112. personer det sista året 1697. undergådt detta öde; ja, den 19. April samma år äro wid östnorra kanten om Kyrckan 23. st. Lik blefne jordade (o).

Päste-året 1710. hafwa jemwäl ofelbart många ifrån dödligheten blifwit flyttade, så af Stads- som Landsförsamblingen, ehuru Kyrckioboken ej nämner flera än 88 personer, hwilket så mycket mindre kan wara richtigt, som gam-

(o) Se gamla Kyrckio räkenskaps-boken.

malt folck än weta namngifwa personer, hwilka Pästetiden här i Staden dödt, och dock ej finnas i Kyrckio-boken antecknade. Man tror ej utan anledning, att äfwen uti fattigåren flera affomnat, än enligt den samma nämde blifwit; hälst som de ifrån Städer och Soknarne i Åbo stift till Consistorium ingifne förtekningar gifwa wid handen, at från Michaeli 1696. til Midsommaren 1697. i Ekenäs och Pojo Församblingar blifwit döde 442. personer.

Jag skulle här gärna införa en tafla öfwer födda och döda ifrån detta seculi början til denna tid, men som Kyrkio-boken härutinnan är mycket opålitelig och otillräckelig, då nödgas jag gå detta förbi, och altså åtnöija mig at här endast få antekna dem för de sidst förflutna 21. år, neml. ifrån 1739. til och med 1759.

Stads-Församblingen.			Lands-Församblingen.		
Årtal	Födde.		Årtal	Födde.	
	Mankön.	Qwinkön.		Mankön.	Qwinkön.
1739	10	9	1739	7	11
1740	6	13	1740	12	11
1741	10	5	1741	6	6
1742	7	2	1742	6	7
1743	13	5	1743	8	10
1744	4	11	1744	14	5
1745	13	13	1745	17	19
1746	8	13	1746	12	10
1747	8	13	1747	11	8
1748	8	11	1748	18	9
1749	6	14	1749	3	8
1750	11	12	1750	15	12
1751	20	5	1751	13	13
1752	7	3	1752	14	14
1753	10	11	1753	7	8
1754	11	12	1754	16	14
1755	14	8	1755	7	12
1756	10	11	1756	10	9
1757	7	12	1757	12	12
1758	14	11	1758	20	9
1759	20	5	1759	15	9
Sum.	217.	199.	Sum.	243.	216.
	416.			419.	

Summa Summar. 875.

Hwad

Hwad de döda så af Stads som Lands Församblingen widkommer, så är det än swårare att få någon redig underrättelse om. Jag måste således anföra en tafla öfwer begge Församblingarna tillsammans, hwaruti jemwäl åtskilnaden på könet ej är alldeles pålitelig, så wida i Kyrckioboken icke alltid blifwit utfört wid barns begrafwande, anten de warit gåßar eller flickor.

Stads och Lands-Församblingen.

Årtal	Döda. Mankön.	Döda. Qwinkön.	Årtal	Döda. Mankön.	Döda. Qwinkön.
1739	21	20	1750	19	18
1740	26	25	1751	13	21
1741	13	14	1752	21	17
1742	19	24	1753	21	12
1743	16	11	1754	17	11
1744	18	16	1755	22	19
1745	11	7	1756	11	18
1746	15	18	1757	23	24
1747	18	11	1758	17	15
1748	15	17	1759	20	12
1749	18	28	Sum.	374.	358.

Summa Summar. 732.

Anmärckningar öfwer föregående taflor.

(a) Under deßa 21. år finner man at i Staden allena blifwit födde 416. och på Landet 459. personer, tillsammans 875. Men deremot äro med döden afgångne i begge Församblingarna 732. personer, hwilket gier wid handen, at folckets antal här måste wara i tilltagande.

(b) Såsom i begge Församblingarna blifwit födde, Mankön 460, och Qwinkön 415. så hafwer ock af det förra könet 374. och af det senare 358. blifwit döde; hwaraf ses, huru den wise Skaparen bibehåller proportion emellan begge könen.

(c) Sedan freden slöts med Ryßland 1721 hafwa här ej warit några grofwa misgerningsmän och delinqwenter, såsom man icke heller tillförene förspordt något sådant.

(d) Folket är annors nog friskt och lefwa jemwäl mästadelen till tämmelig hög ålder.

Nu för-

Nu förtiden äro här i Staden.

Mantals-skrefne	Pers.	Oskrefne	Pers.
Wärdar	126.	Gamla Mans Pers.	29.
Wärdinnor	115.	Gamla Qwins Pers.	51.
Söner	23.	Gåßar under 15. år	112.
Döttrar	29.	Flickor under 15. år	103.
Drängar	42.		
Pigor	40.	Summa.	295.
Summa.	375.		

Summa Summar. 670.

§. 7.

Förän jag kommer at omröra Stadsens Handel, wil jag först korteligen beskrifwa des Hamn och beskaffenheten af sjön, som här under ligger. Ordinaira hamnen ligger på södra sidan under Staden, är 7. a 8. fot djup och öppen allenast för full wästlig wind på $^1/_4$ mil. Här ligga mästa Stadsens Fartyg öfwer winteren. På N. W. sidan är ock en liten bucht in ifrån farwatnet, 8 a 9 fot djup, hwarest äfwen några fartyg kunna conserveras wid pålar. Lastade fartyg kunna ligga $^1/_8$ mil i S. W. ifrån Staden, under Gullöö landet, på 12. a 16. fot djupt watn, och god hamn. Men stora Skepp kunna til 20. a 24. fot lastas i full W. $^1/_4$ mil härifrån, och sedan segla ut til siös wid Twäremynde, som ligger i S. W. 2. mil ifrån Staden, rent och lotzmans farwatn. Farwatnet ifrån Helsingfors til Stockholm innom skärs, går 2. mil när Staden, ut wid hafsbandet. Eljest går ock ifrån Staden et annat farwatn, inra eller djupleden kalladt, som lastade fartyg kunna löpa österut, och komma sedan på det nämda farwatnet wid Baresunds Tull $3^1/_2$ mil härifrån. Deß utom går ännu en båtled emellan Degerön och fasta landet til Baresund, som är en mil närmare, men äger under Söderby gård ej mera än $1^1/_2$ fot watn, och ibland än mindre. $^1/_2$ mil ifrån Staden i S. W. är et trångt och djupt sund, Odensjö-sundet kalladt, hwarigenom all segelfart går til och widare förbi Staden, öfwer den så kallade Ekenäs bancken, hwarest äro knoppa 10. fot watn, dock med blöt botn, men sedan bancken är passerad, är nog djupt längs med en fiärd, $1^3/_4$ mil lång i N. W. til Åminne eller Skurubro, wid Swartå och Fischers Lastage platzer. Detta Odensjö-sund har ock blifwit kalladt Munckesund, som förmenes skiedt deraf, at en stor stenrössja derstädes warit upstaplad med et hufwud åfwanpå.

At Eke-

At Ekenäs Stad i förstone och jemwäl sedermera i lång tid warit en Stapelstad, och således idkat utrikes handel, är ostridigt af det som utur Stadsens Privilegier i 1. §. anförd är. Uti K. GUSTAV ADOLPHS Handels och Seglations ordning. dat. Örebro d. 10. Febr. 1614. tillåtes jemwäl Ekenäs Stads Borgerskap uttryckeligen at segla utländes med egna fartyg eller skepp. Detta skier ock uti Handels ordination af d. 12. October 1617. Huru samma handel blifwit idkad och med hwad fördel för Staden och det Allmänna, kan man ej säga; såsom man icke heller wet, hwarföre eller när den blifwit inskränckt och förbuden, mer än det i 1. §. omrördt är. Dock finner man at redan 1562. d. 26. April Handeln på Narfwa, blifwit af Konung ERIC XIV förbuden, för mißförstånd med Muschowiten.

Beträffande Stadsens handel nu förtiden, så finnes här et fartyg bygdt på krawel förledne-sommars, och tacklat til Brigantin, samt deßutom 19. skutor, alla med klinck byggnad, bestående af 30. 35. 40. a 45. lästers drägt. Med deßa fartyg seglas mäst på Stockholm, dock gå äfwen en del wid tillfällen, under hwarjehanda frachter, både för andra Städer, och jemwäl för Järnbruken til malmhämtning ifrån Swerige, då de det behöfwa. Til Stockholm öfwerföres wed, den Borgaren först far efter til den bonden, med hwilcken han derom kommit öfwerens, och sedan seglar han åter til Staden at erlägga Landt-Tullen för besagde wed. Widare öfwerskeppas humbla, lefwande boskap, insaltat kött, rågmjöl, och något litet victualie waror, hwilcka dock här i Staden äro ganska swåra at bekomma, jemwäl ofta til husbehof. Jag wil härwid bifoga et utdrag, för 3:ne år öfwer de förnämsta waror, som ifrån Ekenäs blifwit förpaßade til Stockholm, nemligen.

År 1757.

$8^3/_4$ tun. råg, $68^1/_2$ spilträ rågmiöl, 95. tun. salt-kött, 82. lispund smör, 68. lisp. talg, $42^3/_4$ lisp. humbla, 20. lisp. tort kött, 14. par elghorn, 7. st. keflings oxar, 36. st. kor. 2. st. stutar, 1. st. kalf, 21. st. får, 5. st. sämre hästar, 3. st. oberedda kohudar, 10. st. dit. stuthudar, 2 st. dit. kalfskin, 620. st. höasägg, 42. alnar ylletyg, 249. alnar walmar, 379. famnar wed, 50. st. större bielckar, 59. st. mindre sparrar, 130. st. större dito, 125. st. brynstenar, 3. st. planckstockar ꝛc.

År 1758.

79. läster bränkohl, 20. tun. råg, 4. tun. omalit malt, $1^{11}/_{32}$ tun. rena nötter, $447^1/_2$ spilträ rågmjöl, 111. tun. salt-kött, 80. lisp. smör, 10. lisp. lim, $6^1/_2$ lisp. salt-fläsk, $4^1/_2$ lisp. tort kött, $9^3/_4$ lisp. talg, $20^3/_4$ lisp. gam. koppar, $593^3/_4$ lisp. humbla, $3^1/_4$ lisp. tort fläsk, 52. lisp. näfwer, 4. keflings oxar, 31. st. kor, 1. st. qwiga, 12. st. stutar, 2 st. tjurar, 2. st. kalfwar, 15. st. får,

st. får, 1. st. wärckhäst, 25. st. brynstenar, $46^3/_4$ tiog hönsägg, 1. st. oberedd kohud, 3. st. dito stuthudar, 3. st. dito kalfskin, 28. alnar ylletyg, 48. alnar sämre lärft, 4. alnar bättre dito, $2156^1/_2$ famnar wed, 176. st. sparrar, 132. st. dito mindre, 5 st. pumpstockar, 150. st. änkla bräder, ꝛc.

År 1759.

237. Spilträ rågmiöl, 44. tun. salt-kött, $^3/_4$ tun. hafwergryn, $70^7/_{10}$ lisp. smör, $2^3/_4$ lisp. talg, $^1/_2$ lisp. ost, $1134^1/_4$ lisp. humbla, $2^1/_2$ lisp. tort-kött, $4^1/_2$ lisp. salt fläsk, 2 lisp. bastrep, 4. lisp. ohäcklat lin, 10. lisp. lim, 26. st. kor, 6 st. keflings oxar, 2 st. kalfwar 3. st. stutar, 16. st. får, 12. st. kycklingar, 1. st. gås, $^1/_8$ tunna nötter, 2. st. hästar, 2. st. elghudar, 10. st. oberedda stuthudar, 2. st. kohudar, 42. st. hönsägg, 1817. famnar wed, 1. laß biörck-wircke, 9. st. bielckar, a 19. alnar, 56. st. dito mindre, 208. st. sparrar, 167. st. timmer-stockar, 4. st. pumpstockar, 103. dubbla läckter, 3. kappor lingon.

Ifrån Stockholm hämtas till salu, salt, tobak, inrikes tillwärckade ylletyger, allahanda slags kram- och bod-waror, hwarpå här dock är mycket liten affättning, emedan Landtmannen sielf derifrån hämtar eller genom sina grannar låter hämta, hwad han behöfwer. Handelen med Allmogen är således här i Staden mycket ringa, ty den stannar ock desutom mästadels med sina waror uti de häromkring liggande Bruken, hwarest de dem tullfrie förkälja och sedan upköpa derstädes hwad de tarfwa. Den förnämsta handels rörelse med bonden skier altså med någon humbla, skutwed, slacht-Creatur och spannmål, mäst til egit behof. Stadsens Borgerskap biwista gemeni. 8. Marcknads och bytes platzer; och i Staden hålles 2:ne Marcknader, näml. d. 25. Febr. och d. 24. Augusti. I Almanackan står wäl, at i Ekenäs äfwen skal hållas Marcknad d. 25. Martii, men detta skier intet.

Här äro 8. sådane Handlande, som hafwa kram-bodar, samt inalles 83. anteknade för Borgare. På Lands-sidan af Staden finnes Tullhus, men ej emot sjön, utan båtarna sätta i land wid the omkring Staden warande bryggor, samt der erlägga Tullen och blifwa visiterade. Här kan ock nämnas, at sedan Landtmanna handelen wid sidsta Riksdagen, i följe af Kongl. Maij:ts Nådiga Resol. af den 3. Martii 1747. igen blef inskränkt, så constituerades af Magistraten här i Staden d. 14. Sept. 1757. en Handelsman och en Borgare til at wara utridare och beslagsmän öfwer all olaga handel häromkring, tils wißa personer dertil kunde utses och förordnas.

§. 8.

Sedan wi således anfördt, Hwad om denna Stads handel warit at anmärcka, tyckes ordningen nu fordra, at wi jemwäl något orda om des öfriga

 näringsa-

näringsfång. De ägor som höra under Staden äro mycket snäfwa och magra; men hafwa dock för år 1614. då den, som sagt är, fick Björcknäs til utrymme och mulbete, warit mycket trängre. För nämde Björcknäs hemmans ägor betalas ifrån Staden til Kronan i årlig ränta 13. dal. 28. öre S:mt. Af Resol. på Ekenäs Stads beswär, gifwen d. 23. Decemb. 1697. §. 2. ses, at de giordt ansökning at slippa denna ränta, men kunde ej winna sin önskan. Borgerskapets åkerteppor utgiöra tilsammans med Prästegårds åkren ongefärligen något öfwer 20. tunnors land, mäst sandig jordmån, hwaraf händer, at när heta somrar infalla, säden förtorckas, eller som här säges blifwer skentagen. Dock har man erfarit, at åkren här ibland gifwit til 16:de kornet. Lands-Höfdingen Herr Grefwe Gust. Gyllenborg förböd igenom utslag, dat. Helsingfors d. 7. Maij 1754. at ingen af Stadsens inwånare, wid 50. dal. S:mts wite, får antingen hålla eller uptaga åkerteppor å Björcknäs allmänna betesmarck. En del af Inwånarena hafwa 1. eller 2. kor, dem de med mycken swårighet om winteren framföda, emedan bonden här ej gärna säljer hö, och under Staden finnes inga ängar. Dock äger Capellan och Pædagogen en äng hwaraf, när någorlunda höwäxt är, insamlas, utom röwas, til 40. goda korgar hö. Mulbetet är snäft och swagt, at större delen beta sina Kreatur för lega, på andras närmast til Staden gränsande ägor. Stadsens tilständiga skog är allenast tallbuskar, hwaraf ingen kan betjena sig, utan nödgas de sielfwa för betalning hemköra den wed de hafwa nödig til brändsel.

Inga Fabriqver eller dit hörande wärck hafwa Borgerskapet här förmått inrätta, för deras slätta rörelse skull. Icke heller äga de del nti några sådane wärck; Men garnspinning och wäfnader idkas med mycken flit af Borgerskapets hustrur och barn, samt andra Inwånare i Staden, hwaraf de sedan förfärdiga lärfter, ylletyger och buldan. Här finnes nu förtiden följande Handtwärckare, som dock ej inrättadt egit skrå eller ämbete ehuru de deßa åren sig tilökt, neml. 1. Gullsmed, 1. Glasmästare, 2. Snickare, 1. Swarfware, 1. Sadelmakare, 1. Krukomakare, 1. Semskmakare, 1. Garfware, 4. Klensmeder, 5. Skräddare. 6. Skomakare, 4. Linwäfware, 2. Murmästare, 3. Byggmästare, 4. Timmermän och 1. Tunnbindare. Deße Handtwärckare syßelsättes nog med arbete, dels af Stadsens Inwånare, dels ock ifrån Landet; ja, en del hafwa jemwäl slögde ämnen utaf andra Städer. Desutom äro här 4. Win-minuterare, 19. Bryggare, och Borgare tillika, 5. Krögare, 1. Gästgifware, 7. Landt-formän, 13. Sjö-formän, 1. Bagare, och 1. Slachtare. Eljest idka ock Borgerskapet nog flitigt fiskeri, både til egit behof och salu. I förra tider har i synnerhet Stadsens näring bestått i fiskeri, så at de äfwen skeppat fisk utomlands. Men så wida des egit fiskewatn nu mera är så godt som intet, skier det mäst för betalning eller landslott på de om-

de omkring liggande hemmans watn, och det med allahanda fiskebragder, såsom not, nät, krokar, rr. fångandes på detta sätt, gäddor, braxen, abborrar, mörter rr. Några begynte äfwen förledne höstas at bruka Herr Öfwer-Inspectoren Grieses fiskesätt med krok och långref; Men så wida detta skiedde mycket sent, kan man ej än säga, huru wida de kunna rätta konsten. En del äro jemwäl interesserade med Skäreboarne i strömmings fiske, hwilket dock på denna orten sällan är fördelachtigt. Winternot bruka de likaledes. För några år sedan gjordes åtskilliga försök med tobaks planteringar, men utan särdeles framgång, hwarföre dermed nu mera aldeles afstannat. Orsaken torde warit dels jordmonen, som fordrade mycken giödning, dels ock brist i kundskapen om denna plantas rätta handtering. Ingen lin eller hampesådd finnes här, ei heller tyckes jordmånen dertil wara tjenlig. Icke heller äro här ännu några trägårdar af wärde. Dock har en och annan på sin tomt litet köks-krydder til husbehof, och några fruchtbärande äppleträn i senare åren planterade. Humblegårdar gifwes här nästan på hwarje tomt; ja några hafwa äfwen begynt dertil anwända sina åkerteppor. Denna handtering löner ock wärckeligen härstädes mödan, ty Borgerskapet ser sig af sine humblegårdar njuta om året ifrån 6. til 12. lispund humbla, och den så god, at den altid med skäl haft namn af den bästa, i anseende til des märckeliga kraft och styrcka; hwarföre den äfwen i Stockholm betalas til det högsta pris.

Sättet att här i Staden sköta så humblegården, som humblan, är med få ord följande: Om wåren, så snart jorden är fri för tjäla, fylles platzen wäl med mull, brukas, ränsas ifrån ogräs, samt gjödes hälst med får giödsel, men i brist deraf med wälbrunnen boskaps giödning. Derpå upkastas med spada fohrar af et godt qwarters djup, och en half alu ifrån hwarandra, deruti rötterna nedsättes, äfwen $^1/_2$ aln från hwarandra, samt så, at utslaget wändes upåt. Mullen kastas sedan wäl öfwer rötterna och landet gjöres hel slätt. Widare risas det til en $^1/_2$. alns tjoklek med godt grauris, och så störas med smala granstörar, til 1. aln emellan hwarje stång. Det första året gier humblegården ej synnerligen, men det andra bättre, och sedan det tredje, fierde, samt många år derefter är den i fullkommeligit stånd, allenast at den i de första 3. a 4. åren bör årligen granrisas; Men sedan kan den wara hulsen med hwart annat år. Giödsel behöfwer den sedermera sällan, dock när man pröfwar at det fordras, bör det skie om hösten och strax tunt utbredas, samt risas nästa wår, at förtaga ogräsets tilwäxt. När humblegården blifwer mycket gammal, och således rötterna förmycket ökt sig, så at refwarna på hwarje stång blifwa för många, och den följachteligen gifwer fuller en mycken-het af koppor, men helt små och kraftlöse, då borttagas en del rötter, med hwilka, om behagas, en ny humblegård kan anläggas, och så blifwer den igen lika såsom ny. Några säga at humblegården bör sålunda til rötterna minskas

hwart

hwart tredje år, annars mognar humblan ej på en gång, utan några rötter som skutit djupare ned komma senare up och til mognad. De mena äfwen at ju äldre humblegården blir, desto gröfre blifwer humblan, samt senare mogen. Sedan humblan i rättan tid är af plåckad, torckas den först i wädret, och derpå rätt wäl i badstugan, hwarest intet bör finnas rök, samt ytterst inpackas och förwaras uti dertil giorda stora och täta fat eller tunnor. En del tro, at orsaken, hwarföre Ekenäs humbla skattas för en den bästa, är til en del sielfwa jordmonen, som är nog sand blandad med stenig grund under; föregifwandes, at den i lerblandad jordmon ej trifs så wäl, eller blifwer så starck.

§ 9.

Hwad angår de inkomster, som af denna Stad antingen til Kronan, eller Staden sielf tilflyta, så hafwa den senares år 1695. ej stigit högre än til 93. dal. S:mt. Huru stora de förut warit, har man ej underrättelse om. Nu förtiden är härmed således beskaffat. Krono utskylderne hafwa deßa senare åren ökt sig til emellan 900. a 1000. dal. S:mt om året, utom Collecter, Spinhus afgifter af Krogar, samt flera slags medel. Men Stadsens inkomster äro owißa, och ongefär 300. dal. S:mt årligen, emedan man ej kan räkna det som Borgerskapet til nödiga behof måste taxeras före. Til at än närmare lämna underrättelse om inkomsterna här i Staden, wil jag här äfwen särskilt införa en förtekning öfwer influtne Tull- och Accismedel för några år, neml. år 1734. har influtit.

	Daler S:mt.
Tull i Staden	214. $^{1}/_{6}$.
Wid Lojo Marcknads-platz	64. $4^{1}/_{6}$.
Och i Accis	148. $31^{1}/_{6}$.
Summa	427. $3^{3}/_{6}$.

Härwid bör anmärckas, at under 3:dje Classen jemwäl är inberäknad inkomsten af qwarnarna under Rådstugan.

År 1757.	Dal. S:mt.
Tull och Accis	680. $12^{5}/_{6}$.
Fierde parten	104. $12^{1}/_{6}$.
Summa	784. 25.

	År 1758.	Daler S:mt.
Tull och Accis		885. $3^1/_6$.
Fierde parten		155. $1^3/_6$.
	Summa	1040. $4^4/_6$.
	År 1759.	
Tull och Accis		799. 10.
Fierde parten		137. $4^4/_6$.
	Summa	926. $14^4/_6$.

Här äro ock inberäknade de medel, som kunnat inflyta wid de små marcknaderna, som Stads-boarne biwista.

Af gammalt har denna Stad utgiordt til Kronan 4 Båtsmän, men sedan Hans Kongl. Maij:t genom nådig Resol. dat. Kongs-öhr d. 18. Febr. 1681. lämnadt Städerna tilstånd, at årligen betala en wiß summa penningar, för hwar man de tilförene giordt, så hafwer jemwäl denna Stad, enligit sin bewillning, dat. Ekenäs d. 29. Sept. 1683. ifrån den tiden betalt årligen för hwar ordinarie båtsman 55. dal. Kopp:mt i fredstider, och uti tilstötande Krigs-tider dubbelt. Staden har wäl flera resor, i anseende til sina snäfwa wilckor, allerunderdånigst anhållit antingen om förskoning uti båtsmäns hållande, eller ock om antalets förminskning, men ej kunnat winna sin ansökning (p). Och finner man at 1679 hafwa Borgerskapet, då de måst utbetala 450. dal. Kopp:mt årligen i båtsmanspenningar, blifwit så utarmade, at en del öfwergifwit sin borgeliga näring, hwarföre här ock då en tid woro allenast 40. Borgare til antalet.

§. 10.

Om i föregående är afhandladt, hwad så wäl til denna Stads kännedom i gemen hörer, såsom ock hurudan deß handels rörelse, och öfriga näringssätt äro, samt hwad Kronan och Staden derigenom winner, wil jag nu widare i enfaldighet uptäcka min oförgripeliga tancka och mening derom, hwad härtill för nemligast legat, denna Stadsens tiltagande i hwarjehanda rörelser och wälmåga, i wägen. Första orsaken bör billigt sökas, uti de omkring denna Stad belägna många Jernbruk, hwilcka omgifwa den samma på följande sätt: Fagerwijk $2^1/_2$ mil i Ö. ifrån Staden, Swartå 3. mil i Ö. N. Ö. Billnäs $1^3/_4$ mil i N. Ö. til Ö. Fischers 2. och Antskog $2^1/_2$ mil i N. Ö.

(p) Se Resol. på Ekenäs Stads andragne beswär af d. 11. Nov. 1680. d. 9. Nov. 1686. d. 18. Nov. 1693. och d. 23. Decemb. 1697.

N. O. Koskis 3. mil i N. Skogby masugn $1^3/_4$ mil i W. til S. Kulla masugn är raserad. Ingen lärer kunna neka, at så många, på denna ort befintliga Bruk, jemwäl då, när privilegier och rättigheter noga efterlefwas, mycket bidraga til de swårigheter, denna Stads Borgerskap får kännas wid, emedan mästa de waror, som annors til Staden skulle ankomma, och sedan med fördel, på andra orter kunde förytttras, nu upgå til Brukens förnödenheter och widmagthållande. Men såsom man detta ej wil påtala, så hoppas man dock derutinnan ej afwika ifrån sanningen, at man tror det Bruken häromkring, ibland torde hafwa sträkt sin handel längre än de bordt giöra, hwilcket ej litet hindradt denna Stadsens upkomst. Det är naturligt, at Landtmannen häldre stannar wid Bruken, och der försäljer sina waror tullfrie, samt upköper, hwad han behöfwer, när han det kan och får, än at han skulle resa en längre wäg til Staden. Sammalunda är ock Wästgiötharnes handel, på denna tracten af Nyland, som ligger något aflägsen ifrån andra Städer, och hwarest de sig således i synnerhet uppehålla, denna Stad ej til ringa olägenhet; hälst de här ovisiterade resa omkring och förytttra sina waror, då dem ej swårt förefaller, at äfwen ibland förse Landtmannen med andra waror, än de torde hafwa lof at sälja. Dernäst kommer här i öfwerwägande den starcka boudehandel, som ej allenast det allmänna, utan i synnerhet denna Stad til mera lidande eller större förfång, af Kyrcklätt, Sjnndo, Ingo, Pojo, Karis och Tengla Soknar, föröfwas, än man kan beskrifwa; i ty deßa Sokners skutor ej allenast öfwerföra en myckenhet wed, som de sielfwa tör hända til en stor del upköpa, utan ock under namn af egen afwel, det mästa pund och tynnaregods, som de, så ofta sina egna, som åfwanföre uppe i landet belägna soknar, kunna sammanhämta, och det til så stor qvantité, at på en skuta kan wara öfwer 1000:de pund humbla och 100:de tun. mjöl, m. m. giörandes icke allenast således förfång den handel och rörelse Staden tilkommer, hwarigenom ock Kronan mister den Tull för warorna annors borde erläggas, om de först til Staden fördes och sedan härifrån til Stockholm, utan ock på det sättet, at de wid återresan til hemorten ofelbart hafwa med sig en myckenhet waror, som de upköpt åt sig sielfwa, dels åt dem med hwilcka de handladt, dels ock åt dem som sina waror hafwa medsändt. Hwilcken deras widt utsträkta handel, wäl giör deßa skutägare til förmögna och capitalister, men derjemte tilfogar ej allenast denna Stads Borgerskap en obotelig skada, utan giör ock at Landtmanna näringen på sådana orter kommer så godt som helt och hållit at stanna af, i ty åker och ängskiötselen så aldeles åsidosättes; at mången för sin handel skul lärer nödgas resa up i landet och köpa sig nödigt lifsuppehälle. Hwaraf det ändteligen leder sit ursprung, at Stadsens Inwånare blifwit twungne, at mera, tör hända, än låfligit eller med Stadsmannanäringarne öfwerens kommande är, gripa til åkerbruket och fiskerier. Ty nöden har ingen lag. Hwarföre när

bonden blifwer Borgare, måste Borgaren söka föda och draga sig fram med Landtmanna handteringars skötande, och således blifwa bonde.

Til slut wil jag i denna §. anföra ett Utdrag af Blockhusudds Tull-Specialer, öfwer de waror, som ifrån Sjundo, Ingo, Karis, Pojo och Tenala Soknar äro ifrån och med d. 4. til och med d. 9. Octob. 1757. inkomne til Stockholm, til at derigenom bestyrka, det jag åfwanföre anfördt (q); nemligen. 701. famnar wed, 2146. lisp. humbla, 101 1/2. tun. salt kött, 254 1/2 spiltrö rågmjöl, 108. lisp. smör, 3. lisp. talg, 103. kapp. nötter, 214. st. sparrar 1/2 laß björkwirke, 920. st. ägg, 21. st. kor, 6. st. oxar, 6. st. kalfwar, 13. st. kycklingar, 1. st. tiäder, 5. st. hästar, 11. lisp. ullgarn, 220. alnar ylletyg och lärfter. 1. lisp. 12. marcker älgshorn, 1. st. älgshud, 1/4 tun. salta gäddor, 2 1/2. parm hö, 5. st. hudar, 90. st. bielkar, 1/2 tjog halm, 7. st. gäß, 6. st. hjerpar, 1. st. orre, 16. st. får, 1 1/2 tun. får-kött, 1/3 tun. bönor, 1. st. lamb.

§. 11.

Nu får jag ock oförgripeligen uti wälme-ning yttra mina enfaldiga tankar om det, som wore mycket tjenande dels till förnämde förhinders och swårigheters afhjelpande, dels ock til Stadens märkeliga förkofring i handel och wälmagt. Att blandning af Lands och Stads Handteringar hafwa de swåraste påfölgder med sig, det är en af alla förnuftigt tänkande och wälmenta erkänd sanning. En dylik blandning förorsakar, att ej allenast Landtmannens egen handteriug lider; ty då bonden tillika skall wara handlande, är lät at finna huru mycken tid han har öfrig, at anwända på åkerbruket, ꝛc. som dock är af den wigt och beskaffenhet, att det fordrar all den tid, omhugsan och eftertancka, som och det käckaste och slugaste hufwud kan äga, om det skal rätt skötas; utan ock Stadsmanna näringen tynar af, hela landet blir wanmäktigt, och det allmänna kommer ansenligen at lida. Se Herr Commerse Rådet Norden-Cranzes (Backmanssons) arkana æconomie och Commerc. Cap. 7. p. 157. Ej mycket annorledes förhåller det sig om Bruken utom sin tillhöriga handtering, jemwäl tillwälla sig Stadsmanna näringen och deri gripa widare om sig än de borde.

Wår nådiga öfwerhet har wäl ifrån äldre tider tillbaka, flera resor förbudit det skadeliga landsköp, som bruken, bönderna och andra olagligen öfwa, (Se §. 1. och jemför desutom Herr Cancellie Rådet och Riddaren von Stiernmans, Commerce Politie och Oeconomie Handlingar, samt Herr Pehr Enwall Johanssons afhandling om Landsköp, utgifwen i Upsala 1755. under herr Professj. Berchs inseende,) samt wisligen stadgat: At bönder måtte blifwa bönder, och achta theras åker, äng, fiskeri och annat sådant, och kiöpman bruka seglatzet och

(q) Detta utdrag är mig benäget meddeladt af Rådmannen Herr Carl Hultman i Ekenäs, hwilken sjelf förnämnde är, det samma extraheradt.

jet och then näring som them borde, såsom orden uti Mandatet om Böndernas seglation i Finland, dat. Wadstena Slott d. 9 Augusti 1552. lyda. Men så har dock härmed gått, såsom med några andra hälsosomma förordningar hwilka fuller uti sig sielfwa äro ganska goda, men swårligen och sällan, åtminstone til alla delar, efterlefwas. Wore således för min födelse ort Ekenäs Stad i synnerhet mer än fördelaktigt om 1:0 ej allenast Wästgötarne komme under närmare upsicht, att föröfwa sin handel, utan ock om den ofta öfwerklagade Brukens, men i synnerhet Landtmannens handel häromkring tillbörligen kunde inskränkas, förebyggas och til Staden flyttas, så att bonden komme att förytta sina waror derstädes, och Borgaren deremot finge förese honom med det han behöfwer sig tilhandla. Til att wiuna detta skulle ej litet bidraga, om Allmogen, enligt Kongl. Resol. af den 14 Dec. 1723. skulle tillhållas, at ej fara någorstädes inom riket med waror, förän den bewis ifrån nästa Stads Magistrat sig anskaffat, at samma waror äro deras egen afwel; och om alla de waror, som med Brukens fartyg til Stockholm öfwerföras och dock ej äro Bruks tilwärkningar, såsom wed, spanmål, mjöl, humbla, lefwande boskap och Victualier, ej så aldeles fritt skulle få öfwerskeppas, efter det påstående, som Borgerskapet redan en gång gjort, hwilket ses af Kongl. Resol. af d. 23. Octob. 1752. 2:0 wore wäl om Staden kunde erhålla någon platz til den af Höga Öfwerheten 1750. bewiljade köpingens inrättande, wid Kyrckstad i Karis Sokn, 3 ¾ mil härifrån, ty då skulle Borgerskapet komma i någon handel med Landtmannen, hwilcket härtills warit så godt som omöijeligt, för de redan anförda orsakers skull. Men bäst wore dock, om, som sagt är, all olaglig landthandel helt och hållit kunde förebyggas. 3:0 Som Staden äger mycket trångt utrymme så til mulbete, som andra nyttiga planteringars anläggande, och jemwäl till nödiga tomter innom staketet, så skulle många swårigheter aldeles afhjelpas, om man kunde erhålla, at det wid Stadsens Tullport belägna Krono Säteris Rusthållet Ladugården kalladt, hwilckets ägor intager en del af Staden, efter deß rätta wärde fiuge af Staden inlösas. Härigenom skulle Borgerskapets handel, rörelse och andra närings sätt, ansenligen befordras, samt Kronans och Stadsens inkomster förmeras, i synnerhet då man derjemte 4:0 öfwerwägar, at ej allenast, som förmält är, i den händelsen utrymme gäfwes till nyttiga planteringars anläggande och trägårds skötselns bättre drifwande, än härtills skiedt, utan äfwen tillfälle til Schäfferis inrättning såsom ock tegelbruk då beqwämligen kunde anläggas, och Innewånarena här efter handen begynna at bygga stenhus, sig sjelf til nytta, Staden til prydnad och skogen till besparing. Deßutom ock 5:0 kunde spinnande, strumpestickande, och allahanda wäfnader, hwartill Inwånarne annors äro bögda, äfwen härstädes til större högd och fullkomlighet drifwas, samt således Stadsens wälgång jemwäl härigenom i sin mon framhjelpas. Då kunde ock Borgerskapet

gerskapet hålla något mera boskap, och i följe deraf wara bättre i stånd, at giöra den Staden tillhöriga sandjorden fet, då den blefwe tjenlig till de utwäldaste tobaks plantager, och åtskilliga andra för Fabriqverna nyttiga wäxter.

Hwilcka Manufacturer och Handtwärckerier här för öfrigit med största bätnad kunde och borde inrättas, det lämnar jag androm at döma, fulleligen öfwertygad, at, om allenast det som upprichtigt och utan at angripa någon, samt aldraminst at tadla på Privilegier, eller andra Kongl. Stadgar och Förordningar, anfördt är, blefwe tillbörligen ändradt och wärckstäldt, då alt det öfriga lätteligen och af sig sielf skulle följa, samt ändteligen min kära Fosterbygd Ekenäs, näst Guds wälsignelse, få fägna sig af blidare öden och större wälmåga, än härtils kunnat erhållas.

§. 12.

Til slut wil jag än något orda dels om några omständigheter som härtils ej blifwit omnämde, dels ock om sielfwa inbyggarena igemen. Stadsens politie grundar sig på de i slika mål utkomna lagar, och lämpas jemwäl efter omständigheterna til hwad i andra städer är brukeligit. Staden håller sin egen Riksdags-Man. När angelägna mål förefalla at samteliga Borgerskapet bör wara tilstädes wid rådplägningen å wiß dag, blifwer det tilkänna gifwit å Predikostolen. Taxeringar förrättas i närwaro af Magistraten, Stadsens äldsta och edsworne Taxerings Män. När nya hus skola byggas, anmäles sådant först hos Magistraten, som äger att tillse om och huru sådant til Stadsens bästa och prydnad må blifwa giordt. Bönedagarna blifwa dagen förut genom trummeslag förkunnade. Brandsyn förrättas i början af Maij månad, af en Rådman, några skickeliga Borgare, Timmermän och Murmästare. Ingen författning är härtils gjord med Brandwakt; icke heller finnes tjenliga redskap at brukas wid yppande eldswådor. Uti Staden hålles ej oftare wakt, än marcknads tiden, då wakthållningen skier af Borgerskapet, wid Rådstugan. Skulle någon under denna tiden föröfwa slagsmål m. m. blifwer han strax Arresterad, dagen derpå lagsökt och plichtfäld; men wid andra tillfällen förwaras den brotslige i private hus, emedan inga fängelserum här finnas. Borgerskapet är wid paraderingar efter nummer indelt i et Compagnie med öfwer och under Officerare til fot, i wanlig uniform, öfwer och under gewär, fana, och wacker samt stor meßings trumma. Stadsens Fattige njuta underhåll af de penningar, som till den ändan samlas wid Bröllop, och Barnadop, eller annors wid hwarjehanda tillfällen dem föräres. Annors äga de fritt at til Högtiden gå omkring och samla hwad gifmilda hjertan dem tilldela.

Som något synnerligit får jag anföra en här än lefwande blind man

wid namn Samuel Grönlund. Denna är en bonde Son ifrån Tenala Soku, född 1712. På sitt 6:te år miste han uti swåra koppor så aldeles sin syn, at han ifrån den tiden lefwat helt blind; Men har deremot af Skaparen blifwit begåfwad med så mycket bättre känsla. Medelst denna sin känsla och brukad eftertancka började han på sitt 16:de ålders år handtera yxa, såg och höfwel, och gjorde småningoin åt bönderna et och annat smått, fast groft arbete af trä. Sedan öfwade han sig mera häri, på det sättet, att han om nätterna låg och öfwerlade huru det eller det skulle giöras, utmärckandes sådant i sina tankar, allt derefter han hade tillfälle att komma öfwer något som han fick taga uti och känna på, samt fråga hwad det war, och war til det nytjades. Han begynte alltså äfwen giöra dörrar, fönsterramar, stolar kistor och skåp; och när detta blef hos Herskaperne häromkring kunnigt, tog en och annan af dem honom till sig at arbeta det han kunde. Han förfärdigade då bland annat en stor del af snickare arbetet på de träbyggningar, som General Lieutenanten Herr Baron Lars Akerhjelm på Raseborg låtit uppsättia, under deß warelse i Nyland. Och som han hos Herskaperne igen hade tillfälle att få höra omtalas, och känna åtskilligt med händerna, så öfwade han sig widare at med krus och fogningar giöra allehanda snickare arbete, såsom pulpeter, bureaux, m. m. aldeles af samma godhet, som en annan Snickare dem förfärdigar. Då Ryska sedermera Preusiska Fältmarskalcken Keit år 1743. reste genom Ekenäs, wille han att denne Samuel skulle giöra honom följe til S. Petersborg; men som denne wägrade, tog Fältmarskalcken af honom et stycke arbete, bestående uti en Fruntimmers nattygslåda, til at wisa Ryska Keijsarinnan såsom en rareté, emedan den war gjord af en blind Snickare. Det är sannerligen undranswärdt at han genom känslan med händerna kan skilja åt de wanliga träslagen såsom tall, gran, björck, ahl, äppelträ ask, m. m. och säga om brädet är hwit eller hafwer blåa ränder uti sig, som böra afhöflas eller borthuggas; såsom ock at han kan hugga jemt med yxa tätt wid handen eller fingrarna hwarmed han håller uti trädet då likwäl den, som ser derpå, ej annat kan föreställa sig, än at han skall hugga af handen eller fingrarna. Som en märkelig händelse kan ock det anföras, at Stads-Fiscalen härstädes Anders Rewallins blef 1756. natten emot d. 22. Julii då han låg uti en båt, wid Räknäs, 1. mil ifrån Staden, med 2:ne andra personer under et tält, allena af åskan ihjälslagen, utan att de andra på något sätt blefwo skadde.

Inbyggarena gå här snygt klädda isynnerhet om helg och högtids-dagar; dock utan at wela yfwas med någon såfäng kläde pracht. Forna tiders alwarsamhet, i denna delen tyckes likwäl, så här som annorstädes, hos en del wara något förgäten. Det wälförtjenta loford kan man dock ej betaga dem, att de hwar och en i sitt stånd, äro nog flitiga och trägna i sina giöromål. Sina barn upfostra de på anständigt sätt. Utom nödig underrättelse i deras Christendom,

stendom, blifwa flickebarnen underwisade i spinnande, syende, wäfwande och andra för deras kön nödiga och anständiga hushållssyslor. Gåße barn blifwa dels borgare och handelsmän efter sina fäder dels slå de sig på studier och andra civila lefnads sätt, alt efter hwars och ens böijelse och föräldrarnas råd och wilckor; ja en del utwälja ock andra landtmannanäringar til sin föbokrok. I allmänhet är folket här sedigt, höfligt och emot resande och främmande benägit att herbergera och hjelpa hwar och en efter råd och ämne.

GUDI Allena Ähra!

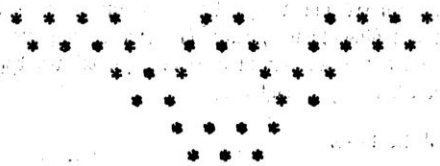

Min Käraste Bror.

När Du härmed, Min Bror, en liflig målning gifwit
på Eknäs Stad och då tillika wisat nätt,
Des öden och des skick: Hur den sin handel driswit
Så wäl i forna dar', som ock i dag des sätt;
Får Öfwerheten sjelf tilfälle at beskåda
Des brister, och i tid, hur' de skal häfwas, råda.
För all din möda, flit, och kåstnad tack dig göres,
Du som så wärdigt har Din ungdoms tid anwänt.
Ifrån Parnassen ren det goda loford höres,
Dig ock nu hända skal som lärda för har hänt.
På Pindi högd du snart för dygd och wett skal lönas,
Och af Minervæ hand med Lager-Krantsen krönas!

Ekenæs den 22 Julii 1760.

ERIC JOHAN BERGMAN.

Min Käraste Bror.

Då med allmänt nöje Du, Min Bror, framgifwer et icke mindre wackert än nyttigt arbete om wår Födsla-ort och deruti afskildrar dess läge, lynne, Handels-förmåner, beskaffenhet och rörelse; har jag tillika erhållit et behageligit tilfälle at wisa et ofärgadt ehuru ringa wederwäle af den renaste brederliga kärlek, hwaraf mit inra röres öfwer din förkofran och lycka. Ty skal någon, wid sådant tilfälle, bli intagen af sägnad, må det billigt wara den, som icke allenast genom blods-banden dertil är förbunden, utan som ock har at tacka dig för någon tid hafd om wårdnad och handledning så wäl til fruchtan för GUD som kärlek til menniskor, och Ekenäs, hwilckens wälgång du härmed egenteligen påsyftadt, lärer icke heller förglömma at sådant i rättan tid wärckeligen erkänna. At för öfrigt Himmelen wille anse dit företagande, och Du, Min Bror, winna Dit längtade mål, samt således med det första få insamla, ändrom til nöje och Dig till wälgång, den förd, som en oförtruten flit och ren dygd sina wänner lofwar, är alt hwad i enfaldighet och uprichtigt önskas af

Stockholm d. 18 Julii 1760.

Din trognaste Bror.

GABRIEL BERGMAN.